

ŠEIMOS POLITIKOS FORMAVIMO IR ĮGYVENDINIMO 2025 METAIS APŽVALGA

I. ĮVADAS

1. Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos šeimos stiprinimo įstatymo 11 straipsnio 4 punktu bei Šeimos politikos komisijos nuostatų 5.3 papunkčiu ir 35 punktu, Šeimos politikos komisija rengia ir kiekvienais metais pateikia Vyriausybei Šeimos politikos formavimo ir įgyvendinimo apžvalgą (toliau – Apžvalga). Apžvalgoje pateikiama informacija apie pagrindines 2025 m. valstybės vykdytas ar planuojamas priemones ir veiksmus, susijusius su šeimos politikos formavimu ir įgyvendinimu.

2. Rengiant Apžvalgą prisidėjo Lietuvos Respublikos Vyriausybės Strateginio valdymo grupės bei Lietuvos ateities vizijos „Lietuva2050“ atstovai, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija, Lietuvos Respublikos energetikos ministerija, Lietuvos Respublikos finansų ministerija, Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, Lietuvos savivaldybių asociacija, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

3. Apžvalgos pagrindu tapo Vyriausybės Strateginio valdymo grupės bei Lietuvos ateities vizijos „Lietuva2050“ komandos kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atlikta su šeimos politika susijusių priemonių inventorizacija, kurią rengiant, pirmiausia buvo surinkta ir sisteminta viešai prieinama informacija iš ministerijų ir jų pavaldžių institucijų tinklalapių, strateginių dokumentų, programų ir teisės aktų. Ši informacija padėjo nustatyti preliminarų priemonių lauką ir temines kryptis. Vėliau visoms ministerijoms buvo išsiųsta užklausa, prašant pateikti detalizuojančią informaciją apie jų vykdomas ar planuojamas priemones, susijusias su šeimos politika. Kiekvienos institucijos buvo prašoma pateikti ir / ar patikslinti informaciją apie priemonių aprašymus, priemonių vertinimus (ex-post arba kitų tipų analizes), finansavimo šaltinius ir apimtis (2025-2027 m.). 2025 m. lapkričio mėn. 19 d. vykusiam Šeimos politikos komisijos posėdyje, ministerijų atstovai trumpai pristatė vykdomas, suplanuotas bei planuojamas su šeimos politika susijusias priemones. Taip pat posėdžio metu buvo nuspręsta surinkti papildomą informaciją, geriau atskleidžiant ministerijų dalyvavimą šeimos politikos formavimo ir įgyvendinimo procese – ministerijos papildomai pateikė ne tik tiesiogiai strateginiuose planuose numatytas ar įtvirtintas programas/priemones, tačiau nurodė ir netiesioginius būdus, veiksmus, iniciatyvas ir kt., prisidedant prie šeimų gyvenimo kokybės gerinimo. Pažymėtina, kad inventorizacijos duomenys apima ir atvejus, kai ministerijos identifikavo pavaldžių įstaigų ar savivaldybių lygmeniu įgyvendinamas veiklas. Informacija iš savivaldybių ar kitų institucijų atskirai nebuvo renkama.

4. Iš viso identifikuotos ir aprašytos 127 su šeimos politika susijusios priemonės. Daugiausiai informacijos apie vykdomas priemones pateikė Socialinės apsaugos ir darbo ministerija bei Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Taip pat informaciją apie priemones pateikė Kultūros ministerija, Teisingumo ministerija, Vidaus reikalų ministerija, Žemės ūkio ministerija, Ekonomikos ir inovacijų ministerija, Energetikos ministerija, Krašto apsaugos ministerija, Užsienio reikalų ministerija, Aplinkos ministerija. Finansų ministerija informacijos Apžvalgai nepateikė. Išsami inventorizuotų priemonių lentelė pateikiama 1 priede.

Pavadinimų sutrumpinimai ir sąvokos

5. Apžvalgoje vartojami šie pavadinimų sutrumpinimai ir sąvokos:

AM – Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija
 BSI – bazinė socialinė išmoka
 EIM – Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija
 EM – Lietuvos Respublikos energetikos ministerija
 ES – Europos Sąjunga
 KM – Lietuvos Respublikos kultūros ministerija
 KAM – Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija
 NVO – nevyriausybinių (-s) organizacija (-os)
 PD – Policijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos
 SADM – Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija
 SAM – Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija
 SM – Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija
 ŠMSM – Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija
 TM – Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija
 URM – Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija
 VRM – Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija
 VSDF – Valstybinis socialinio draudimo fondas
 VVTAIT – Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie SADM

Gausi šeima – tėvai, nuolatiniai globėjai (rūpintojai), kurie augina ir (ar) nuolatinai globoja (rūpina) tris ar daugiau vaikų iki 18 metų, taip pat susituokęs asmuo, su kuriuo teismo sprendimu dėl sutuoktinių gyvenimo skyrium yra likę gyventi jų trys ar daugiau vaikų iki 18 metų, arba vienas iš tėvų ir jų trys ar daugiau vaikų iki 18 metų, taip pat jų nesusituokę ir savo vaikų neturintys pilnamečiai vaikai iki 24 metų, kurie mokosi pagal bendrojo ugdymo programą ar pagal formaliojo profesinio mokymo programą arba studijuoja aukštojoje mokykloje pagal nuolatinės studijų formos programą, arba bendrojo ugdymo mokyklas baigę šių šeimų vaikai laikotarpiu nuo bendrojo ugdymo programos baigimo dienos iki tų pačių metų rugsėjo 1 dienos.

Jauna šeima – šeima, kurioje kiekvienas iš sutuoktinių ar asmenų, sudariusių registruotos partnerystės sutartį, yra iki 36 metų, taip pat šeima, kurioje motina arba tėvas, globėjas (rūpintojas) vieni augina vieną ar daugiau vaikų arba (ir) vaiką (vaikus), kuriam (kuriems) nustatyta nuolatinė globa (rūpyba), ir yra iki 36 metų.

Su šeimos politika susijusios priemonės – plačiąją prasme Apžvalgoje vartojama sąvoka, apimanti priemones, darančias reikšmingą poveikį šeimų gerovei per įvairias viešosios politikos sritis: socialinę, sveikatos apsaugą, švietimą, socialines paslaugas, užimtumą, būsto prieinamumą, susisiekimą, kultūrinį dalyvavimą, lyčių lygybę, infrastruktūros pritaikymą ir finansines paskatas. Tai ir tęstinės, ir pažangos priemonės, taip pat kitos veiklos, lengvatos, privilegijos, paskatos, tiesiogiai ir netiesioginiais būdais prisidedančios prie šeimų stiprinimo.

Bendroji situacijos apžvalga

6. Kaip ir daugelis Europos valstybių, Lietuva taip pat susiduria su precedento neturinčiais demografiniais pokyčiais: gimstamumo mažėjimu, senstančia visuomene, santuokų skaičiaus mažėjimu, skyrybų skaičiaus augimu, migracija, aukštu darbingo amžiaus vyrų mirtingumu ir kt. Žvelgiant į Europos sąjungos rodiklius, Lietuvos gyventojų populiacija yra viena sparčiausiai senstančių Europoje, tačiau mūsų visuomenė yra artima Europos vidurkiui. Svarbu pažymėti, kad dabartinė gyventojų struktūra Lietuvoje yra staiga atsitikęs įvykis, o ilgalaikių demografinių pokyčių padarinys. Todėl formuojant šeimos politiką, svarbu ieškoti būdų, kaip protingai mažėti (angl. *smart shrinking*), kaip subalansuoti demografinius procesus, kad būtų galima stabilizuoti gyventojų skaičių. Užsienio šalių patirtis rodo, jog norint stabilizuoti gyventojų skaičių ir skatinti gimstamumą, būtina skatinti abiejų tėvų ekonominį aktyvumą, imtis priemonių užimtumą derinti su šeimos funkcijomis ir skatinti simetriškąjį (dviejų maitintojų) šeimos modelį. Taip pat svarbu užtikrinti šeimos politikos priemonių suderinamumą, kad finansinės paskatos būtų papildytos plačiais prieinamomis ir kokybiškomis vaikų priežiūros paslaugomis, kurios leistų tėvams (ypač moterims) greitai ir sėkmingai grįžti į darbo rinką.

7. Šeimos politika dažniausiai suprantama kaip dalis socialinės srities (tam įtakos turi ir teisinis reglamentavimas, kai SADM priskiriama atsakomybė už šeimos politikos įgyvendinimą, Šeimos politikos komisijos veiklos užtikrinimas ir organizavimas bei didžiosios dalies su šeimos politika susijusių priemonių įgyvendinimas yra SADM kompetencija), tačiau tai yra kompleksinės, įvairias sritis apimančios teisinės ir organizacinės priemonės, skirtos reguliuoti šeiminius santykius, sudaryti šeimai palankią aplinką, vykdyti šeimoms kylančių problemų prevenciją bei ugdyti visuomenę. Šeimoms yra svarbu ne tik gauti socialines paslaugas, išmokas, dalyvauti darbo rinkoje, bet ir plėtoti savo verslumą, gauti vaikams tinkantį švietimą, gauti kokybišką sveikatos priežiūrą ir su sveikata susijusias paslaugas, dalyvauti kultūrinėje veikloje ir pan. Siekiant kurti aplinką, kuri yra saugi, patraukli šeimoms, ugdyti teigiamą visuomenės požiūrį į šeimą kaip visuomenės ir valstybės pagrindą, stiprinti šeimos gebėjimus įgyvendinti šeimos funkcijas ir įveikti kylančius iššūkius, vien socialinių priemonių bei paslaugų pritaikymo nepakanka, todėl svarbu apjungti visų subjektų pastangas įvairiose srityse (sveikatos, švietimo, teisingumo ir pan.) ir rengti suderintas priemones.

8. 2023 metais Europos Komisija parengė priemonių / veiksmų rinkinį, kuriuos siekiama padėti tvarkytis su demografiniais iššūkiais. Vienas iš Europos Komisijos komunikate keliamų tikslų formuojant viešąją politiką ir paramą šeimoms – palengvinti darbo ir asmeninio gyvenimo derinimą ir šeimos planų įgyvendinimą, užtikrinant galimybę naudotis kokybiškomis vaikų priežiūros paslaugomis, išlaikant profesinio bei asmeninio gyvenimo pusiausvyrą, puoselėjant lyčių lygybę.

9. Lietuvoje įgyvendinamos šeimos politikos priemonės orientuojamos į autonomiškos, darnios, atsakingos, tvirtos, stabilios, aktyvios šeimos, kuri geba savarankiškai ir tinkamai atlikti jai būdingas funkcijas, kūrimą ir palaikymą. Vyrauja požiūris, kad pagalba, paslaugos ir paramos priemonės turi būti prieinamos ne tik įvairias rizikas ir iššūkius patiriančioms šeimoms, bet visoms, taip pat ir vaikus auginančioms, šeimoms.

10. XX-oji Vyriausybė šeimos politikai skiria išskirtinį dėmesį, orientuodamasi į palankios aplinkos kūrimą šeimai visais jos etapais – nuo vaiko gimimo iki sudėtingų krizių įveikimo. Vyriausybės programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 2025 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. XV-439, įtvirtintas tikslas – gerinti sąlygas kurti šeimą ir auginti vaikus, pabrėžiama pagalbos tinklo stiprinimo svarba bei siekis, kad visos politikos priemonės būtų vertinamos per poveikio šeimoms, demografijai ir vaikų gerovei prizmę. Siekiant šių tikslų, XX-osios Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane įtvirtinti tokie prioritetai, kaip: orios darbo sąlygos, įtraukti, prie ateities iššūkių prisitaikanti darbo rinka ir socialinio dialogo plėtra; lygios galimybes suteikiančio (įtraukiojo) ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo užtikrinimas; efektyvios ir subalansuotos pensijų, socialinio draudimo ir paramos sistemos įgyvendinimas; socialinės įtraukties didinimas per kokybiškas ir prieinamas socialines paslaugas ir pagalbą; viešojo sveikatos sektoriaus tolygaus paslaugų prieinamumo ir kokybės didinimas; visuomenės sveikatos priežiūros ir saugos gerinimas per sveikatos stiprinimą ir rizikos veiksnių prevenciją bendruomenėse; žmogaus teisių principais grįstos psichikos sveikatos vystymas ir psichologinei gerovei palankios aplinkos kūrimas; visus įgalinančio mokymosi visą gyvenimą plėtra; visuomenės pasirengimo visuotinei gynybai ir atsparumo grėsmėms stiprinimas, visų visuomenės grupių atsparumo ugdymas, atsižvelgiant į demografinės ir išorės grėsmes; atviros ir pilietiškai aktyvios visuomenės, kurioje užtikrinamos lygios galimybės, stiprinimas nevyriausybinis sektorius, skatinama savanorystė bei gerinama užsieniečių integracija, stiprinimas; kokybiško ir visiems prieinamo būsto plėtra, pastatų kokybės ir energinio efektyvumo didinimas ir kt.

11. Lietuvos Respublikos šeimos stiprinimo įstatyme numatytais pagrindais pagal 2018 m. rugsėjo 12 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 921 patvirtintus nuostatus veikia Šeimos politikos komisija (toliau – Komisija). Socialinės apsaugos ir darbo ministras yra Komisijos pirmininkas, Komisijos sudėtyje yra KM, SADM, SAM, ŠMSM, TM, VRM atstovai (ne žemesnes kaip administracijos padalinio vadovo pareigas einantys asmenys), Lietuvos savivaldybių asociacijos, VVTAIT, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos, Vyriausybės kanceliarijos atstovai.

Komisijos tikslas – užtikrinti šeimos politiką formuojančių valstybės ir savivaldybių institucijų bendradarbiavimą ir jų veiklos koordinavimą, apjungti skirtingas sritis ir būti tam tikru patarėju plėtojant šeimos politiką, numatant priemones įvairiose srityse, kurios prisidėtų prie šeimų gerovės. Lietuvos Respublikos šeimos stiprinimo įstatyme ir Komisijos nuostatuose apibrėžtos šios Komisijos funkcijos:

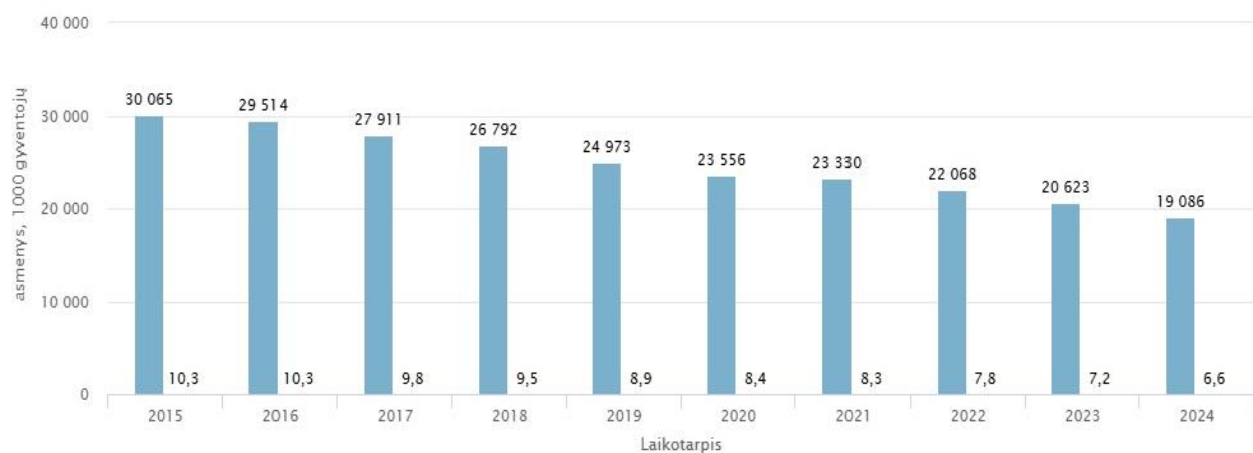
1. analizuoti, stebėti ir vertinti, kaip formuojama ir įgyvendinama šeimos politika;
2. teikti valstybės ir savivaldybių institucijoms pasiūlymus dėl jų bendradarbiavimo formuojant šeimos politiką;
3. rengti ir kiekvienais metais pateikti Vyriausybei šeimos politikos formavimo ir įgyvendinimo apžvalgą;
4. svarstyti su šeimos politika, jos formavimu ir įgyvendinimu susijusius svarbiausius rengiamus teisės aktų projektus, teikti rekomendacijas šeimos politiką formuojančioms ir įgyvendinančioms institucijoms, įstaigoms ir organizacijoms.

12. 2019 m. birželio 19 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 618 „Dėl bazinio paslaugų šeimai paketo patvirtinimo“ įtvirtintas tarpinstitucinis paketas šeimai skirtų bazinių paslaugų, kurių teikimą savo teritorijoje bei jų prieinamumą turi užtikrinti visos Lietuvos savivaldybės. Bazinis paslaugų šeimai paketas – tai šeimai teikiamų psichosocialinių, socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo, vaikų priežiūros ir ugdymo, sveikatos, švietimo, sociokultūrinių paslaugų, užtikrinančių būtinąją pagalbą, skirtą šeimos gebėjimams savarankiškai spręsti išskylančias problemas stiprinti ir sudaryti galimybes kurti saugią, sveiką ir darnią aplinką savo šeimoje, rinkinys. Atsižvelgiant į šeimų poreikius, atliktų mokslinių tyrimų išvadas ir Valstybės kontrolės rekomendacijas bei Ministerijos vykdomos stebėsenos rezultatus, 2023 m. buvo parengti Bazinio paslaugų šeimai paketo pakeitimai. Šiuo metu pakete yra 12 paslaugų: atvirasis darbas su jaunimu, ikimokyklinis ugdymas, judumo paslauga, kompleksinės paslaugos šeimai, kultūrinių ir informacinių kompetencijų bei skaitymo raštingumo ugdymas, neformalusis vaikų švietimas, globos centro teikiama ir (ar) organizuojama pagalba, pirminė ambulatorinė asmens sveikatos priežiūra, pirminė valstybės garantuojama teisinė pagalba, švietimo pagalba, vaikų dienos socialinė priežiūra, vaikų raidos sutrikimų ankstyvoji rehabilitacija. SADM jau antrus metus vykdo Bazinio paslaugų šeimai paketo prieinamumo stebėseną.

Pagrindiniai statistiniai duomenys šeimos politikos srityje

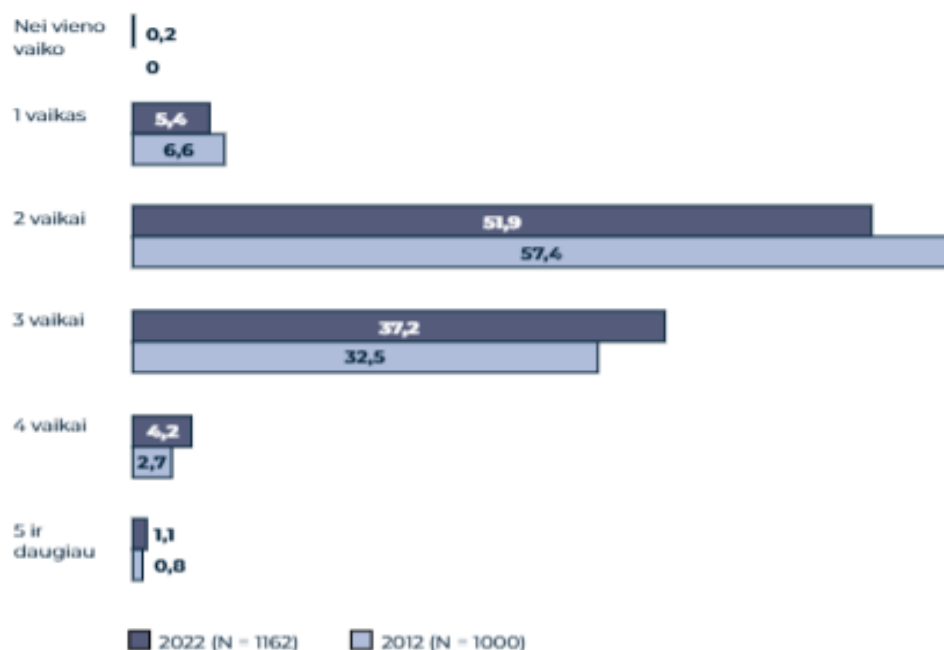
13. Vienas svarbiausių gyventojų skaičių ir amžiaus struktūras nulemiančių ilgalaikių veiksnių – gimstamumas. Analizuojant¹ Lietuvos gimstamumo rodiklius matome, kad šiuo metu jis yra artimas Europos vidurkiui. Remiantis 2024 m. duomenimis, suminis gimstamumo rodiklis (vidutinis gyvų gimusiųjų skaičius, kurių moteris pagimdė per visą savo reproduktyvų gyvenimo laikotarpį (t. y., 15–49 m.) siekė tik 1,11 vaiko (2020 m. – 1,41). Toks Lietuvos gimstamumo lygis neužtikrina kartų kaitos. Natūraliai gyventojų kaitai užtikrinti reikalingas suminis gimstamumo rodiklis turi būti ne žemesnis kaip 2,1. Valstybės duomenų agentūros duomenimis, bendrasis gimstamumo rodiklis sumažėjo nuo 8,4 gimusio vaiko tenkančio 1000 gyventojų 2020 m. iki 6,6 gimusio vaiko 1000 gyventojų 2024 m. 2020 m. gimė 23,56 tūkst. kūdikių, tuo tarpu 2024 m. – 19,1 tūkst. kūdikių, palyginti su 2020 m. gimusiųjų sumažėjo 4 470 tūkst. arba beveik 15 proc. (žr. 1 pav.)

¹ *Gyventojai - Oficialiosios statistikos portalas*

1 pav. Gimusių vaikų skaičius 2015-2024 m.

Tyrimų duomenimis², kinta ir gyventojų požiūris į optimalų / priimtina vaikų skaičių šeimoje – 2012 m. – 51,9 proc., 2022 m. – 57,4 proc. gyventojų nurodė idealų dviejų vaikų skaičių šeimoje, nežymiai didėja manančių, kad tinkamiausias kaičius yra trys vaikai – 2012 m. – 32,5 proc., 2022 m. – 37,2 proc. (žr. 2 pav.)

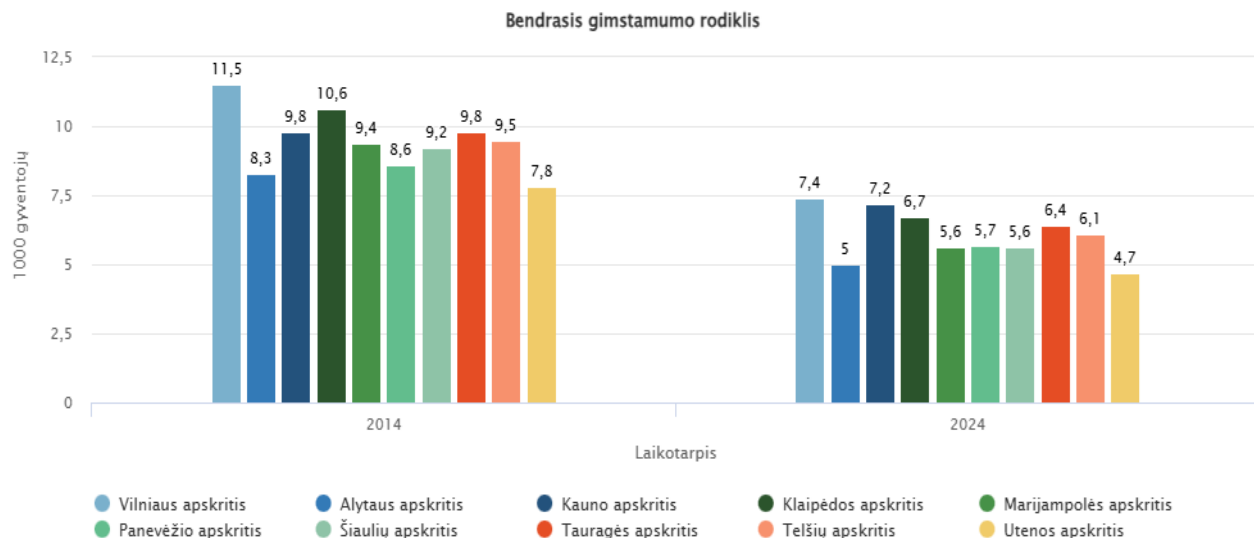

2 pav. Respondentų nuomonė apie idealų vaikų skaičių šeimoje, proc.

Per dešimtmetį gimstamumas sumažėjo visose Lietuvos apskrityse, tačiau pokyčių mastas skirtinguose regionuose nevienodas (žr. 3 pav.) Didžiausias nuosmukis fiksuojamas didžiuosiuose miestuose ir jų regionuose – Vilniaus, Klaipėdos ir Kauno apskrityse, kurios paprastai traukia jaunos gyventojus. Tai rodo, kad net ir ekonomiškai stipresniuose regionuose jaunos šeimos vis dažniau atidėlioja vaikų susilaukimą dėl augančių gyvenimo kaštų, būsto įperkamo problemų ir siekio pirmiau įsitvirtinti darbo rinkoje. Mažesnio gimstamumo regionai – Marijampolės, Šiaulių, Utenos bei kitos periferinės apskritys – taip pat patyrė reikšmingą rodiklių kritimą, kurį lemia

² „Lietuvos gyventojų požiūrio į šeimą ir lyčių vaidmenis kaita 2012-2022 m.“ (E. Zolubienė, E. Butkevičienė, 2025), <https://ebooks.ktu.edu/product/687086>. Lietuvos HSM duomenų archyvas LiDA, TSTP 2012 m. duomenys – Butkevičienė ir kt. (2022); TSTP 2022 m. duomenys – Butkevičienė ir kt. (2025)

nuoseklus jaunų žmonių išvykimas į didmiesčius arba užsienį bei spartus reprodukcinio amžiaus moterų skaičiaus mažėjimas.

3 pav. Bendrasis gimstamumo rodiklis pagal apskritis.

Didžiausias bendrojo gimstamumo rodiklio kritimas:

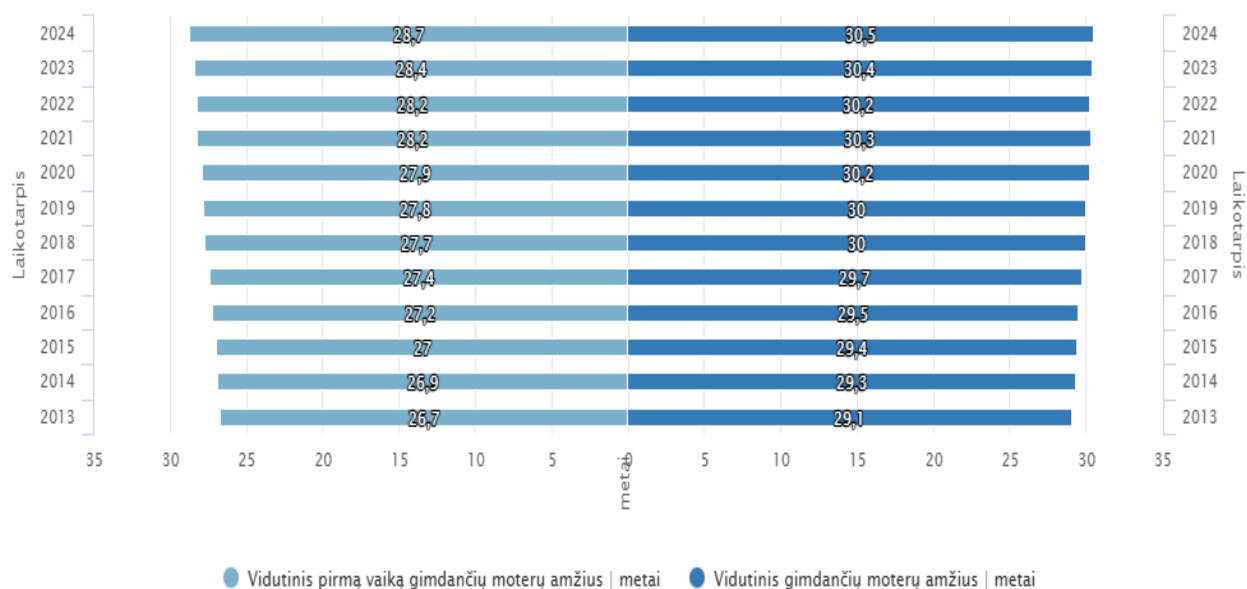
- Vilniaus apskritis (–4,1)
- Klaipėdos apskritis (–3,9)
- Marijampolės apskritis (–3,8)

Mažiausias bendrojo gimstamumo rodiklio kritimas:

- Kauno apskritis (–2,6)
- Utenos apskritis (–3,1)

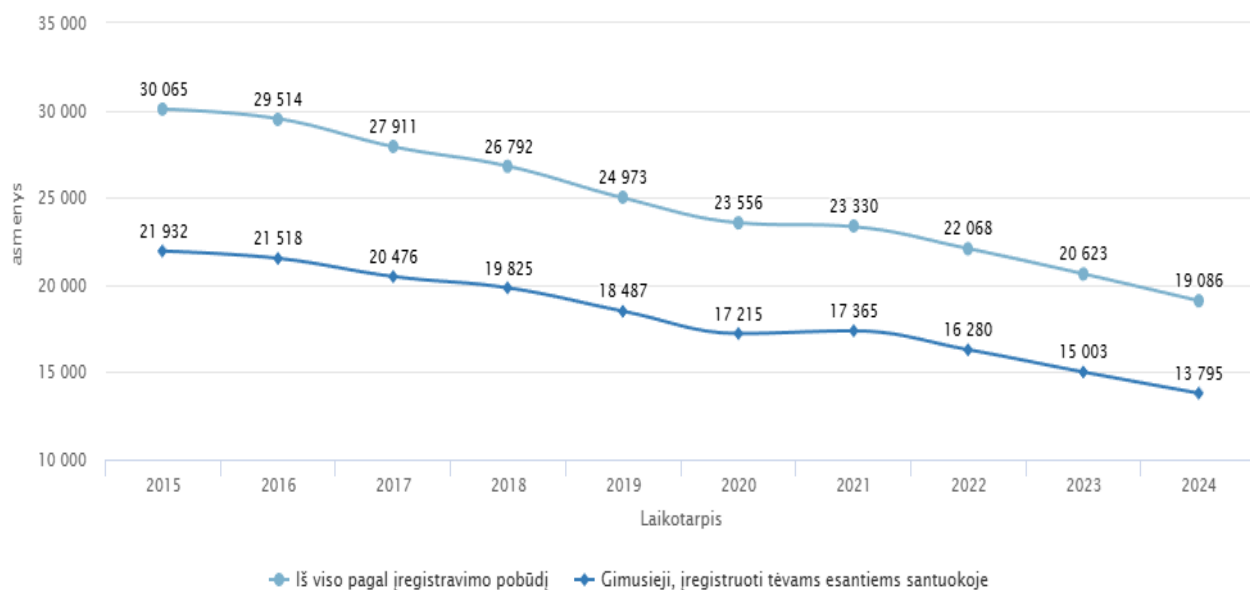
Bendras gimstamumo kritimas visoje Lietuvoje atspindi šalies demografines tendencijas: vaikų susilaukimo atidėjimą vyresniam amžiui, ilgėjančias studijų ir karjeros pradžios trukmes, ekonominio nestabilumo įtaką bei ryškėjantį individualizmo modelį. Tai rodo, kad demografinių iššūkių sprendimai turi apimti kompleksines priemones – nuo universalių šeimos politikos elementų iki regioninių infrastruktūros ir paslaugų prieinamumo stiprinimo.

14. Moterys pirmą kartą gimdo vyresnio amžiaus: vidutinis moters amžius susilaukiant pirmo vaiko 2014 m. – 26,9 m., o 2024 m. – 28,7 m. (žr. 4 pav.) Tai iliustruoja vaikų susilaukimo atidėjimo vyresniam amžiui įsigalėjimą, kuris siejamas su vertybių kaita, medicinos technologijų progresu (modernia kontracepcija), struktūriniais pokyčiais (sparčiai didėjančia moterų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, dalimi ir kt.) bei labai išaugusiu jaunimo mobilumu. Be to, suminio gimstamumo rodiklio pokyčiai vyksta produktyvaus amžiaus moterų mažėjimo kontekste.

4 pav. Vidutinis gimdančių moterų amžius ir vidutinis pirmą kartą gimdančių moterų amžius.

15. Taip pat stebimas mažėjimas vaikų, gimusių santuokoje, skaičiaus mažėjimas: nuo 17,2 tūkst. 2020 m. iki 13,8 tūkst. 2024 m. (žr. 5 pav.) Taip pat mažėja skaičius vaikų, gimusių santuokos neįregistravusiems tėvams. Tikėtina, kad šie skaičiai gali būti susiję ir su bendruoju gimstamumo rodikliu.

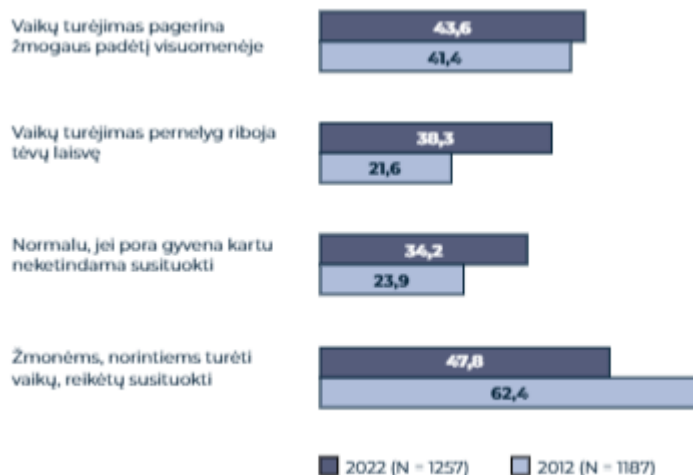

5 pav. Duomenis apie gimusius santuokoje vaikus.

Analizuojant šeimos sudėties pokyčius būtina įvertinti santuokos, kaip institucijos, svarbą visuomenėje ir jų statistinis santykis su skyrybų rodikliais. Sudarytų santuokų skaičius 2024 m. buvo 13 tūkst., o 2020 m. – beveik 15,3 tūkst. Ištuokų skaičius 2024 m. – 7,1 tūkst., 2020 m. – 7,5 tūkst., išsituokusių porų, turinčių 0–17 metų amžiaus bendrų vaikų, 2024 m. buvo beveik 4 tūkst. Daugėja nepilnų šeimų. Pagal oficialią statistiką Lietuvoje 2022 m. namų ūkių sudėties duomenis, iš apie 45 % visų namų ūkių Lietuvoje sudarė vienišų asmenų be vaikų šeimos, apie 7 % visų namų ūkių miestuose sudarė vieniši suaugę su išlaikomais vaikais; kaime — apie 5 %. Didesnis vienišų suaugusiųjų su vaikais santykis vyrauja urbanizuotuose regionuose. Pagal ES statistikos duomenis, 2024 m. vienišų tėvų šeimų dalis tarp visų šeimų su vaikais Europos sąjungoje sudarė apie 12,7 %. Lietuvoje 2024 m. vienišų tėvų šeimų dalis tarp šeimų su vaikais — maždaug 29,5 % — tai vienas

aukščiausių rodiklių ES³. Tai reiškia, kad tarp šeimų su vaikais Lietuvoje net 1 iš ~3 yra vienišas suaugęs asmuo, turintis vaikų, kai tuo tarpu ES vidurkis yra žymiai mažesnis (~1 iš 8).

Nors santuoka išlieka svarbi vertybė, šeimos kūrimas vis dažniau suvokiamas kaip galimas ir nesudarius santuokos. Didesnė dalis gyventojų pritaria poros gyvenimui kartu nesusituokus (2012 m. – 23,9 %, 2022 m. – 34,2 %), mažėja įsitikinusių, kad norit turėti vaikų, būtina sudaryti santuoką (2012 m. – 62,4 %, 2022 m. – 47,8 %), taip pat stiprėja požiūris, jog vaikai riboja tėvų laisvę (2012 m. – 21,6 %, 2022 m. – 38,3 %). (žr. 6 pav.)

6 pav. Respondentų atsakymai teiginiams apie santuoką ir vaikų turėjimą⁴.

16. Kitas iššūkis – sparčiai senstanti Lietuvos visuomenė. Lietuvos populiacijos senėjimo tempas yra beveik 2 kartus greitesnis negu ES vidurkis. Jau 2050 m. Lietuvos populiacija bus viena vyriausių Europoje. Lietuvos valstybės pažangos strategiją „Lietuva 2050“ papildančioje „Demografinių iššūkių sprendimo galimybių studijoje“ teigiama, kad dėl per pastaruosius dešimtmečius vykusių ir iki šiol vykstančių negatyvių demografinių procesų susiformavo deformuota ir populiacijos augimui nepalanki gyventojų amžiaus struktūra. Dėl ilgalaikio mažo gimstamumo ir didelio gyventojų, ypač jaunimo, emigracijos iki 2018 m. masto Lietuvos gyventojų amžiaus struktūrą sudaro labai maža vaikų ir didelė vyresnio amžiaus gyventojų dalis. 3–4 dešimtmečių perspektyvoje tai lems ne tik mažėjančias gimstamumo apimtis, bet ir tolesnius demografinių struktūrų pokyčius – visų pirma, darbingo amžiaus gyventojų ir reproduktyvaus amžiaus moterų, galinčių susilaukti vaikų, skaičiaus mažėjimą. JT prognozės rodo, kad Lietuvos gyventojų skaičius ir toliau nuosekliai mažės ir 2050 m. sieks tik 2,2 milijono (vidutinis scenarijus), iš jų beveik kas trečias gyventojas bus vyresnis nei 65 m. amžiaus.

17. Reikšminga problema, su kuria susiduria Lietuvos šeimos yra ir skurdas. Namų ūkiuose su vaikais skurdo rizikos lygis 2024 m. siekė 16,9 proc. ir, palyginti su 2021 m., padidėjo 1,7 procentinio punkto. Namų ūkiuose be vaikų skurdo rizikos lygis nuo 2021 m. padidėjo 0,9 procentinio punkto ir 2024 m. sudarė 25,3 proc. Pagal namų ūkio sudėtį, atsidurti skurde dažniausiai rizikavo asmenys, gyvenantys namų ūkiuose, kuriuos sudarė vienas suaugęs asmuo ir išlaikomi vaikai (skurdo rizikos lygis 2024 m. – 31,6 proc.). Tiesa, nuo 2021 m. šis rodiklis sumažėjo beveik 7,5 procentinio punkto. Taip pat didesnė skurdo rizika išlieka gausioms šeimoms bei šeimoms, kuriose tėvai rūpinasi negalia, ypatingai sunkią, turinčiu vaiku. Gausių šeimų skurdo rizikos lygis padidėjo net 8,6 procentinio punkto. Skurdo rizikos lygis namų ūkio sudėtį vaizduojamas pateiktoje lentelėje (žr. 11 lentelę).

	Skurdo rizikos lygis proc.				
	2021	2022	2023	2024	2025*
Visi namų ūkiai	20	20,9	20,6	21,5	21,5

³ Household composition statistics, 29071.pdf

⁴ Lietuvos HSM duomenų archyvas LiDA, TSTP 2012 m. duomenys – Butkevičienė ir kt. (2022); TSTP 2022 m. duomenys – Butkevičienė ir kt. (2025).

Namų ūkiai be vaikų	24,4	25,8	24,8	25,3	26,1
Vienas asmuo	44,5	43	38,7	37,6	40,2
Du suaugę jaunesni nei 65 metų asmenys be vaikų	10	10,3	14,1	11,8	10,2
Du suaugę asmenys, bent vienas 65 metų ar vyresnis, be vaikų	18	18,4	16	18,6	18
Trys ar daugiau suaugusių asmenų be vaikų	9,3	11	5,9	9,4	9,6
Namų ūkiai su vaikais	15,2	15,2	15,7	16,9	15,9
Vienas suaugęs asmuo su vienu ar daugiau vaikų	39,1	35,6	29,1	31,6	30,5
Du suaugę asmenys su vienu vaiku	6,5	13,3	12,5	10,4	9,2
Du suaugę asmenys su dviem vaikais	12,5	11,3	11	11,3	11,5
Du suaugę asmenys su trimis ir daugiau vaikų	21,8	9,6	18,4	30,4	23,9
Trys ar daugiau suaugusių asmenų su vaikais	9,9	5,2	10,7	6,2	6,4

* Išankstiniai duomenys

1 lentelė. Skurdo rizikos lygis pagal namų ūkius.

18. Visi vykstantys pokyčiai yra susiję su panašiais demografiniais procesais, labiausiai – su šeimos modelio kaita. Ilgalaikėje perspektyvoje prognozuojama, kad artimiausiais metais suminis gimstamumo rodiklis Lietuvoje ir Europoje išliks žemas ir neužtikrins gyventojų skaičiaus stabilumo. Esama gimstamumo situacija Lietuvoje formuoja neigiamas demografines trajektorijas ateinantiems dešimtmečiams.

II. ŠEIMOS POLITIKOS FORMAVIMAS IR ĮGYVENDINIMAS

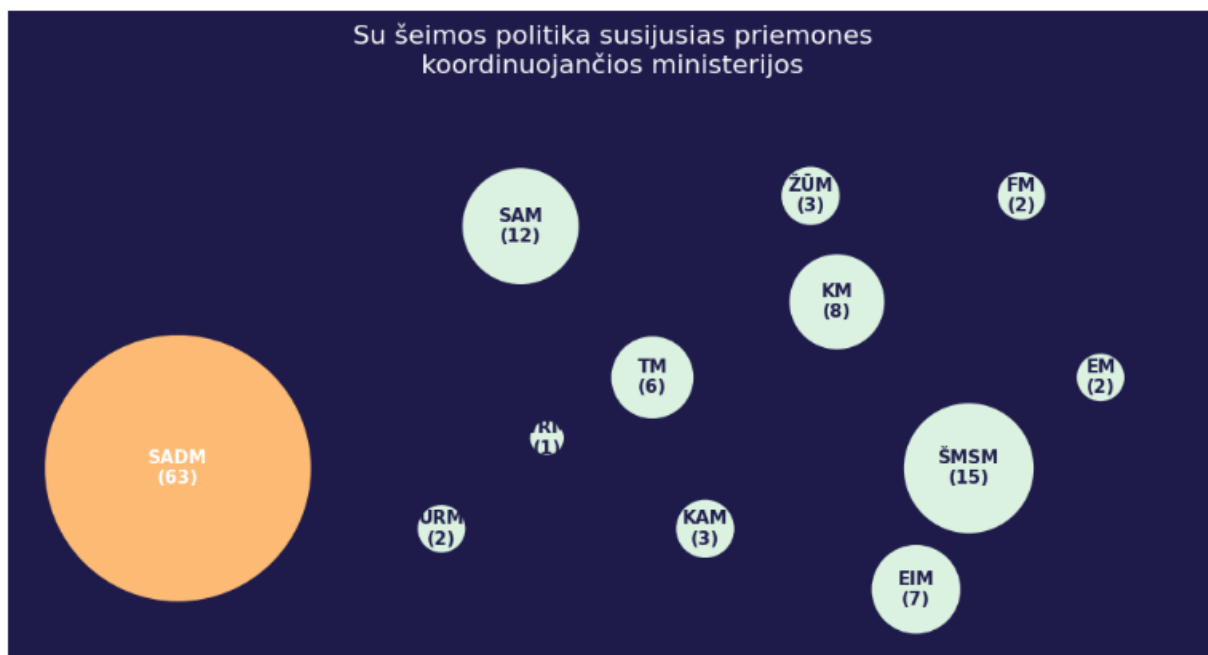
Bendroji apžvalga

19. Šeimos politikos įgyvendinimą užtikrinančios institucijos įtvirtintos, jų pagrindinės funkcijos apibrėžtos, šeimos stiprinimo organizavimas, taikant šeimos politikos formavimo ir įgyvendinimo sistemą, numatytas Lietuvos Respublikos šeimos stiprinimo įstatyme. Minėtame įstatyme įtvirtinta, jog šeimos politikos formavimo ir įgyvendinimo sistemą sudaro Lietuvos Respublikos Seimas, Vyriausybė, ministerijos ir kitos valstybės institucijos, Nacionalinė šeimos taryba, Šeimos politikos komisija, savivaldybių institucijos ir įstaigos, savivaldybių šeimos tarybos. Įgyvendinant šeimos politiką dalyvauja ir nevyriausybinių organizacijų, atstovaudamos šeimoms, teikdamos joms paslaugas ar kurdamos šeimai palankią aplinką, o valstybės ir savivaldybių institucijos bei įstaigos skatina ir remia nevyriausybinių organizacijų veiklą šeimos stiprinimo srityje. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos šeimos stiprinimo įstatymu, pagrindinė šeimos politikos formuotoja ir šeimos politikos įgyvendinimą koordinuojanti institucija yra SADM.

20. Lietuvos Respublikos šeimos stiprinimo įstatymo 13 straipsnyje įtvirtinta ministerijų kompetencija šeimos politikos srityje, įpareigojant jas numatyti savo srities strateginio planavimo dokumentuose šeimos stiprinimo programas ir jų įgyvendinimo priemones.

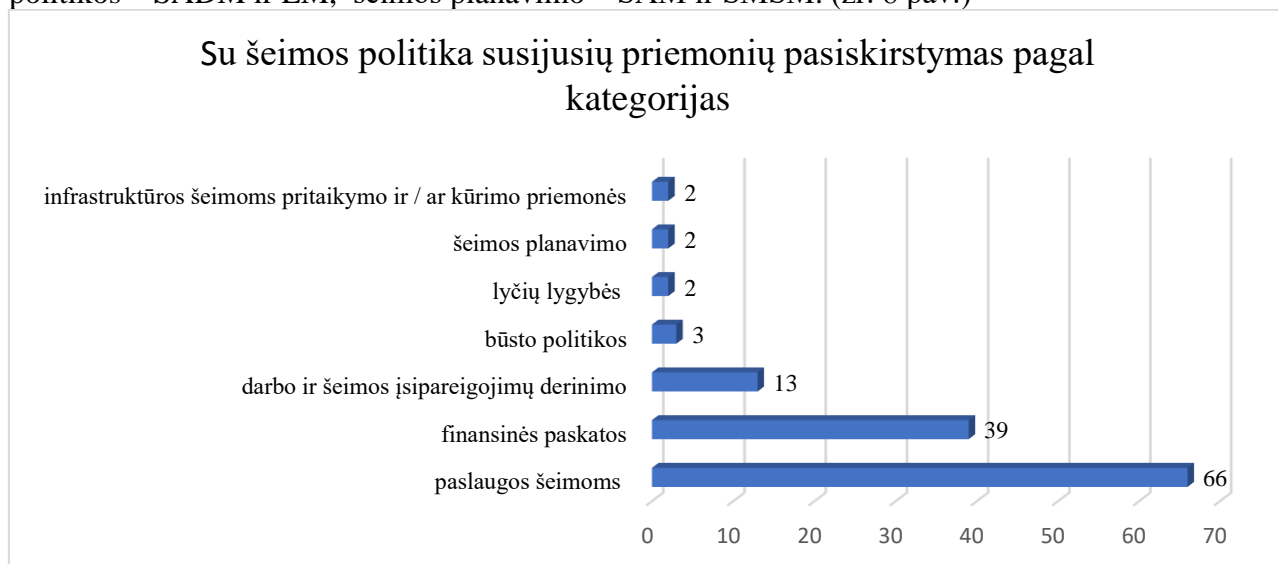
21. SADM kartu su Vyriausybės Strateginio valdymo grupės bei Lietuvos ateities vizijos „Lietuva2050“ atstovais surinkta informacija ir atlikta su šeimos politika susijusių priemonių inventorizacija bei analizė parodė, kad bendrai iš visų ministerijų veiklos sričių identifikuotos 127 su šeimos politika susijusios priemonės. Pateikiamos su šeimos politika susijusios priemonės pasižymi skirtingu pobūdžiu ir apimtimi.

22. Pagal su šeimos politika susijusių priemonių įgyvendintoją, didžiausia dalis – daugiau nei pusė, visų priemonių yra koordinuojamos SADM, kiek mažiau priemonių vykdo / suplanavusios yra ŠMSM ir SAM, kitos ministerijos vykdo 1-8 priemones. FM informacijos apie vykdomas / koordinuojamas ar suplanuotas su šeimos politika susijusias priemones nepateikė. (žr. 7 pav.)

7 pav. Su šeimos politikos susijusių priemonių koordinavimo apimtis pagal ministerijas.

23. Pagal temines kategorijas su šeimos politika susijusios priemonės suskirstytos į 7 kategorijas: paslaugos šeimoms, finansinės paskatos, būsto politikos, darbo ir šeimos įsipareigojimų derinimo, lyčių lygybės, šeimos planavimo, infrastruktūros šeimoms pritaikymo ir / ar kūrimo priemonės. Daugiausia priemonių identifikuota paslaugų šeimoms (virš 50 %) ir finansinių paskatų (apie 30 %) srityse, kurios iš esmės sudaro šeimos politikos branduolį. Rečiau pasitaikančios priemonės, susijusios su darbo ir šeimos įsipareigojimų derinimu (apie 10 %), būsto politika (virš 2 %), lyčių lygybės ir šeimos planavimo kryptimis (beveik 2 %). Infrastruktūros šeimoms pritaikymo ir/ar kūrimo priemonių šioje inventorizacijoje nenustatyta. Finansines paskatas vykdo SADM, ŽŪM, KAM, paslaugų šeimos priemones koordinuoja KM, SADM, SAM, ŠMSM, EIM, URM, VRM, KAM ir TM, darbo ir šeimos derinimo ir lyčių lygybės priemones formuoja SADM, būsto politikos – SADM ir EM, šeimos planavimo – SAM ir ŠMSM. (žr. 8 pav.)

8 pav. Su šeimos politikos susijusių priemonių pasiskirstymas pagal kategorijas.

24. **Paslaugų šeimoms kategorijai priskiriamos priemonės** (52 % visų priemonių) – socialinės, švietimo, kultūros ir sveikatos paslaugos, kuriomis siekiama užtikrinti pagalbą šeimoms. Tai ankstyvojo skaitymo ir kultūrinio dalyvavimo skatinimo iniciatyvos, viešųjų bibliotekų ir muziejų prieinamumo priemonės, pirminė sveikatos priežiūra ir vaikų raidos ankstyvoji rehabilitacija, ikimokyklinio, bendrojo ir neformaliojo ugdymo paslaugos, švietimo pagalba, mokinių pavėžėjimas,

vaikų dienos priežiūra, socialinė pagalba šeimai, multidimensinė šeimos terapija, krizių intervencijos priemonės, globos centrų veikla, atviras darbas su jaunimu, judumo paslaugos, valstybės garantuojamos teisinės pagalbos šeimoms paslaugos, mediacija, priemonės užsienyje gyvenančių lietuvių šeimoms, skirtos ryšio palaikymui, konsultavimui, adaptacijai po grįžimo iš užsienio. Šios paslaugų šeimoms kategorijos priemonės koordinuoja KM, SADM, SAM, ŠMSM, TM, URM, KAM, EIM ir VRM, jos įgyvendinamos per ministerijoms pavaldžių įstaigų ir savivaldybių paslaugų tinklą.

Finansinės paskatos (31 % visų priemonių) – piniginės išmokos, mokesčių lengvatos (įskaitant neapmokestinamą pajamų dydį), kainų kompensacijos bei socialinio draudimo išmokos, kuriomis didinamos disponuojamos šeimų pajamos arba kompensuojamos išlaidos ir (ar) pajamų netekimas dėl vaiko gimimo, priežiūros, globos ar studijų. Didžiąją dalį finansinių paskatų priemonių koordinuoja SADM – jos valdymo srityje yra universalios ir tikslinės išmokos šeimoms (išmoka vaikui ir papildoma išmoka), vienkartinės išmokos gimus vaikui, globos ir įvaikinimo išmokos, taip pat motinystės, tėvystės ir vaiko priežiūros socialinio draudimo išmokos, būsto šildymo ir vandens kompensacijos ir pan. priemonės įgyvendinamos per savivaldybes ir VSDF. Taip pat pažymėtina, kad FM koordinuoja mokestinio reguliavimo priemonės, kurios padeda mažinti šeimų mokestinę naštą ir didina jų disponuojamas pajamas: suteikia gyventojų pajamų mokesčio lengvatą gyventojams, mokantiems už savo šeimos narių studijas ar profesinį mokymą, nuo 2027 m. kartu su Valstybine mokesčių inspekcija planuoja taikyti papildomą neapmokestinamų pajamų dydžio tarifą už kiekvieną vaiką. KAM rūpinasi karių šeimomis, užtikrindama socialines ir finansines garantijas, teikdama būsto nuomos kompensacijas pagal šeimos dydį, išmokas ir pašalpas tarnaujant užsienyje, karių ligos ar mirties atvejais, tai pat koordinuoja savivaldybių administruojamas išmokas privalomosios pradinės karo tarnybos karių vaikams.

Darbo ir šeimos įsipareigojimų derinimo priemonės (10,23 % visų priemonių) koordinuoja SADM, nustatydamą teisinius įpareigojimus darbdaviams ir darbuotojams. Šios priemonės apima tris pagrindines kryptis: 1) teisės į papildomą laisvą laiką (mamadieniai ir tėvadieniai, papildomos kasmetinės atostogos vieniems auginantiems ar auginantiems vaiką su negalia, teisė pasirinkti pamainą, prioritetinė kasmetinių atostogų eilė, privalomai suteikiamos kasmetinės atostogos (nėštumo / gimdymo, tėvystės laikotarpiais) ir nemokamas laikas šeimos poreikiams); 2) lankstaus darbo organizavimo (darbas ne visu darbo laiku (privalomas darbdavio tenkinimas nustatytais atvejais, su teise grįžti į pilną krūvį) ir darbas nuotoliniu būdu (sutariant su darbdaviu)); 3) užimtumo ir socialinio draudimo apsauga (ribojamas darbo sutarties nutraukimas su auginančiais vaiką iki 3 metų, prailginti išėjimo terminai auginantiems vaikus ir kitoms jautrioms grupėms, vaiko priežiūros išmokos mokėjimas dirbant, minimalių socialinio draudimo įmokų taikymo/lengvatų režimai ir maksimali įmokų bazė).

Būsto politikos priemonių (2,4 % visų priemonių) srityje inventorizuota SADM koordinuojama būsto politikos priemonė „Parama būstui įsigyti ar išsinuomotį; finansinė paskata jaunoms šeimoms, įsigyjančioms pirmąjį būstą regionuose.“ Priemone numatomas subsidijos pradiniam įnašui ar valstybės iš dalies kompensuojamo būsto kredito daliai apmokėti ir išperkamosios nuomos mokesčio dalies kompensavimas, taip pat paramos nuomai teikimas (socialinis būstas / nuomos kompensacija). Jaunoms šeimoms regionuose skiriama atskira finansinė paskata pirmajam būstui (subsidija pradiniam įnašui ar kredito daliai), finansuojant valstybės biudžeto lėšomis. EM koordinuoja priemonės, kurios mažina namų ūkių energijos išlaidas ir gerina būsto prieinamumą pažeidžiamoms socialinėms grupėms: pratęsia visuomeninį elektros tiekimą pažeidžiamiesiems vartotojams ir mažai elektros naudojančioms buitiniams vartotojams, o individualių namų savininkams sudaro sąlygas keisti senus katilus į efektyvesnes, tvarias šilumos gamybos technologijas. Taip pat inventorizacijos metu AM nurodė, kad nors šiuo metu būsto politikos priemonių, tiesiogiai skirtų šeimos politikai nevykdo, tačiau informavo, kad AM kartu su mokslo, verslo, nekilnojamojo turto vystytojais, savivalda ir kitomis interesų grupėmis formuoja ilgalaikę būsto prieinamumo didinimo politiką, iki 2026 m. vidurio planuojama rengti nacionalinę būsto prieinamumo strategiją, kurioje bus nustatyti tikslinių grupių poreikiai, suplanuotos priemonės ir institucijų atsakomybės.

Lyčių lygybės priemonių kategorijoje (1,6 % visų priemonių) identifikuotos dvi priemonės, abi koordinuojamos SADM. Šiomis priemonėmis siekiama skatinti tėvų pareigų prižiūrėti vaiką pasidalijimą per neperleidžiamą vaiko priežiūros atostogų dalį (ir mama, ir tėtis turi teisę pasinaudoti dviem neperleidžiamais vaiko priežiūros atostogų mėnesiais). Taip pat orientuojamasi į lygiaverčio tėvystės modelio stiprinimą ir smurto artimoje aplinkoje prevenciją per konsultacijas bei su smurto mažinimu dirbančių NVO finansavimą.

Šeimos planavimo priemonės (1,6 % visų priemonių) remiasi SAM koordinuojamomis pagalbinio apvaisinimo paslaugomis – Privalomojo sveikatos draudimo fondo lėšomis apmokamos konsultacijos, tyrimai ir apvaisinimo paslaugos šeimoms, kurios dėl medicininių priežasčių negali susilaukti vaikų. ŠMSM veiklos srityje šeimos planavimo priemonėms priskiriama bendrojo ugdymo programa (1-12 kl.), skirta ugdyti įgūdžius, gebėjimus ir žinias, padedančias savarankiškai priimti su asmeniniu gyvenimu bei karjera susijusius sprendimus.

Infrastruktūros šeimoms pritaikymo / kūrimo priemonės (1,6 % visų priemonių) apima SM koordinuojamas priemones pritaikant geležinkelio stočių ir stotelių peronus riboto judumo asmenims bei tėvams su mažamečiais vaikais bei miesto ir priemiestinio viešojo transporto priemonių atnaujinimo priemones, taip pat dalis šios kategorijos priemonių, greičiausiai, įgyvendinamos per integralias priemones bei savivaldybių iniciatyvas, kurios į šią inventORIZACIJĄ nepateko.

25. Atkreiptinas dėmesys, kad su šeimos politika susijusios priemonės dažnai įgyvendinamos bendradarbiaujant: pavyzdžiui, darbo ir šeimos išsipareigojimų derinimo sritį apima ne tik tiesiogiai SADM koordinuojamos priemonės ir Darbo kodekso nuostatos, tačiau darbo ir šeimos išsipareigojimų derinimo tikslui reikšmingą poveikį turi ir ŠMSM koordinuojamos ikimokyklinio ugdymo, visos dienos mokyklų programos, nemokamo mokinių maitinimo priemonė įgyvendinama SADM bendradarbiaujant su ŠMSM. Nemaža dalis priemonių koordinuojama ministerijų, o įgyvendinama kartu su savivaldybėmis ir / ar per koordinuojančioms ministerijoms pavaldžias įstaigas (pavyzdžiui, SADM – su VSDF, KM – su Lietuvos nacionaline Martyno Mažvydo biblioteka, ŠMSM – su mokyklomis, VRM – su PD). Tad priemonės dažnai yra kompleksinės, vykdomos tarpinstituciškai ir apima skirtingas viešosios politikos sritis (švietimo, socialinės apsaugos, sveikatos apsaugos, viešojo saugumo ir kt.).

Su šeimos politika susijusių priemonių apžvalga pagal ministerijų ir kitų institucijų veiklos sritis / kompetencijas

26. **SADM** išskiriami šeimos politikos prioritetai orientuojami ne tik į pagalbą nepasiturinčioms, socialinę riziką patiriančioms šeimoms, vienišų tėvų ar gausioms šeimoms, bet ir kiekvienai šeimai, auginančiai vaikus. Siekiama skatinti ir užtikrinti paslaugų prieinamumą visoms šeimoms, mažinti nedarbą, skatinti profesinį aktyvumą, sudaryti palankesnes sąlygas būsto išsigijimui (ypatingai jaunoms šeimoms), plėtoti finansinės paramos priemones, jas derinant su papildomomis, nefinansinėmis paskatomis ir priemonėmis, kurti teises ir organizacines priemones, skirtas palankiai šeimai aplinkai kurti, kurios paskatintų teigiamas demografines tendencijas, mažintų smurtą artimoje aplinkoje. Formuojant ir įgyvendinant šeimos politiką, atsižvelgiama į tokias demografines problemas, kaip mažėjantis gimstamumas, senstanti visuomenė, santuokų skaičiaus mažėjimas, ištuokų skaičiaus didėjimas, vaikų, augančių tik su vienu iš tėvų, skaičiaus didėjimas, mažėjantis gyventojų skaičius.

SADM pagal savo veiklos sritį valdo penkias 2021–2030 m. nacionalines plėtros programas, kurių viena – „Šeimos politikos stiprinimo“ plėtros programa (toliau – Šeimos PP). Šeimos PP numatytas pažangos uždavinys – 2.5. *Gerinti aplinką šeimai, siekiant didinti gimstamumą ir gyvenimo kokybę bei sudaryti sąlygas derinti darbo ir šeiminius išsipareigojimus*, kurio įgyvendinimui 2026-2028 metais planuojama po virš 206 mln. Eur. SADM, įgyvendindama šį pažangos uždavinį, siekia sukurti tinkamą, skatinančią, palankią šeimai aplinką, kuri leistų tinkamai įgyvendinti šeimos funkcijas, kartu užtikrinant sąlygas šeimos nariams sėkmingiau derinti darbo ir šeiminius išsipareigojimus, stiprinti moterų ir vyrų lygias galimybes, skatinti gimstamumą, užtikrinti šeimų bei vaikų gerovę, plėtoti kokybiškas, visoms šeimoms, auginančioms vaikus, prieinamas bei

individualius poreikius atitinkančias paslaugas. Įgyvendindama šį pažangos uždavinį, vykdomos pažangos priemonės:

1. Gerinti socialinių paslaugų kokybę ir prieinamumą, didinti socialinės paramos veiksmingumą kriziniais atvejais šeimoje:

- teikiamos ir toliau plėtojamos kompleksinės paslaugos šeimai (asmeniui) per bendruomeninius šeimos namus;
- stiprinama socialinės srities paslaugų ir pagalbos sistema;
- stiprinamos socialines paslaugas ir pagalbą teikiančių ir (ar) administruojančių darbuotojų kompetencijos;
- 2026–2028 m. bus kuriamas ir išbandomas nacionalinis socialinių inovacijų finansavimo modelis, orientuotas į veiksmingų socialinių inovacijų atranką ir testavimą viešųjų paslaugų sistemose.

2. Plėtoti įrodymais pagrįstas programas ir trūkstamas specializuotas paslaugas, skirtas šeimoms, vaikams ir jauniems žmonėms:

- nuo 2023 m. liepos mėn. vykdomas 2021–2027 m. ES fondų investicijų programos lėšomis finansuojamas projektas „Paslaugų, skatinančių ir efektyviai palaikančių globą šeimos aplinkoje, vystymas“;
- vystomos ir plėtojamos palydėjimo paslaugos jaunuoliams, besiruošiantiems palikti ar neseniai palikusiems socialinės globos įstaigas, palengvinančias jaunuolių socialinę integraciją bendruomenėje.

3. Užtikrinti vaikų priežiūros paslaugų įvairovę ir prieinamumą:

- 2024 m. birželio 13 d. savivaldybių specialistams, atsakingiems už ikimokyklinį ugdymą ir vaikų priežiūros paslaugas buvo suorganizuota viešoji konsultacija, kurios metu buvo pristatyta 2023 m. SADM užsakyму parengta galimybių studija apie vaikų priežiūros formų įvairovę ir prieinamumo didinimą Lietuvoje. Atsižvelgiant į viešosios konsultacijos metu išsakytas pastabas ir gautus pasiūlymus, 2025 m. apklaustos savivaldybės dėl vaikų ankstyvosios priežiūros paslaugų įvairovės ir prieinamumo didinimo, siekiant detalizuoti savivaldybėse teikiamų Bazinių paslaugų šeimai paketo prieinamumą.
- įgyvendinant Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane numatytą priemonę, skirtą mažinti vaikų socialinę atskirtį per Vaiko garantijų sistemą, Lietuvoje tęsiamas Vaiko garantijų sistemos įgyvendinimas, vadovaujantis socialinės apsaugos ir darbo, sveikatos apsaugos bei švietimo, mokslo ir sporto ministrų 2023 m. birželio 13 d. įsakymu Nr. A1-388/V-678/V-821 patvirtintu Vaiko garantijų sistemos įgyvendinimo 2023–2030 m. veiksmų planu.

Taip pat įgyvendindama 2.5. pažangos uždavinį, SADM vykdo *tęstines priemones*:

- užtikrina kompensacijų mokėjimą Nepriklausomybės gynėjams, nukentėjusiems nuo 1991 m. sausio 11-13 d. ir po to vykdytos SSRS agresijos bei jų šeimoms; sudaro sąlygas Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos veiklai; įgyvendina priemones šeimos ir vaiko gerovei: teikiamos vaikų dienos socialinės priežiūros paslaugos, tęsia Multidimensinę šeimos terapijos programą, skirtą 11-17 metų vaikams, kuriems būdingos kompleksinės elgesio problemos ir jų šeimoms; remia tėvystės įgūdžių ugdymo ir tėvų konsultavimo paslaugas; organizuoja kompleksinių paslaugų teikimą vaikams, nukentėjusiems nuo smurto ar netiesioginio smurto artimoje aplinkoje (liudytojams), ir jų šeimų nariams; teikia socialinę paramą mokiniams; įgyvendina šeimos kortelės gausioms šeimoms ir šeimoms, prižiūrinčioms (slaugančioms) asmenį su negalia, modelį; konkurso būdu finansuoja nevyriausybinių organizacijų dirbančių lyčių lygybės srityje iniciatyvas ir (ar) projektus; organizuoja visuomenės švietimo priemones (informacines kampanijas, socialinę reklamą šeimos gerovės srityje, kt.); įgyvendina Moterų ir vyrų lygių galimybių 2026–2028 m. veiksmų plano priemones; užtikrina socialinių paslaugų kokybės gerinimo ir prieinamumo didinimo tęstinumą per viešojo konkurso būdu atrinktus juridinius asmenis (Metodinį kompleksinių paslaugų šeimai centrą, Profesinių kompetencijų tobulinimo centrą), užtikrina metodinės pagalbos, organizuojant ir teikiant kompleksines paslaugas šeimai, teikimą bendruomeniniams šeimos namams ir kompleksinių paslaugų šeimai teikėjams, tobulina socialinių paslaugų srities darbuotojų profesinę kompetenciją; užtikrina socialinės priežiūros šeimoms teikimą, paramą mirties atveju ir kt.

Kaip jau buvo minėta anksčiau, net trečdalis visų su šeimos politika susijusių priemonių priskiriamos finansinio pobūdžio paramos šeimai priemonėms. Suprantama, kad piniginės išmokos yra labiausiai apčiuopiama ir geriausiai pažįstama parama, prisidedanti prie gimstamumo skatinimo, nes ji nukreipta į tėvų papildomų išlaidų kompensavimą ir didina šeimų finansinio saugumo jausmą, vien tik finansinės paskatos nėra pakankamos bei negali ir neturi būti pagrindinis šeimos pragyvenimą ir funkcionavimą užtikrinantis šaltinis, o turi būti derinamos su kitais priemonių paketais. Didžiausias poveikis pasiekiamas per priemones, kurios padeda spręsti šiuolaikinės šeimos iššūkius, užtikrina šeimos narių ekonominį užimtumą ir galimybę siekti savarankiškumo. Šeimoms būtina padedančių išlaikyti darbo ir šeimos balanso paslaugų įvairovė: auklių paslaugų, ankstyvosios priežiūros paslaugų prieinamumas, pagalba šeimai krizėje, lankstūs darbo modeliai, pagalba tėvams auginant vaikus ir kt. Šiuo metu pagrindinės SADM vykdomos / koordinuojamos su šeimos politika susijusios priemonės, nukreiptos į šeimų gerovę bei demografinių iššūkių sprendimą:

- *Finansinės paskatos jaunoms šeimoms įsigyti pirmąjį būstą regionuose* – nuo 2025 m. sausio 1 d. taikomi nauji subsidijų dydžiai (10–15 % + papildomi 2,5 % gimus vaikui) suteikia daugiau stabilumo jaunoms šeimoms ir skatina kurti šeimą anksčiau;
- *Parama būsto nuomai kompensuojant nuomos mokesčio dalį* – ši priemonė ypač reikšminga didmiesčiuose, kur būsto nuomos kaina yra didelis barjeras šeimos planavimui. Šeimos, kurios nuomojasi būstą rinkoje ir atitinka įstatymu nustatytus reikalavimus (pvz. nevirsija nustatytų pajamų ir turto dydžių) gali pretenduoti į būsto nuomos mokesčio dalies kompensaciją;
- *Valstybės iš dalies kompensuojami būsto kreditai pažeidžiamoms šeimoms* – orientuojamasi į asmenis ir šeimas, kurių pajamos ir turtas nevirsija įstatyme nustatytų dydžių, teikiant valstybės iš dalies kompensuojamus būsto kreditus ir sudarant sąlygas būstą įsigyti visos šalies teritorijose. 15–30 % subsidija skiriama jaunoms šeimoms, vienišioms tėvams, šeimoms su negalia priklausomai nuo šeimoje auginamų vaikų skaičiaus;
- *Reikšmingai padidinti išmokų vaikams dydžiai* – universalios ir papildomų išmokų didinimas (vaiko pinigai, išmoka gimus vaikui ir kt.) tiesiogiai mažina šeimų finansinę naštą, didina saugumo jausmą bei skatina apsispręsti turėti daugiau vaikų. Nuo 2025 m. sausio 1 d. BSI dydis padidintas nuo 55 iki 70 Eur (27,3 proc.). Padidinus BSI dydį, didėja visų išmokų vaikams rūšių (12 rūšių) dydžiai, pvz.: vaiko pinigai nuo 96,25 iki 122,5 Eur, o gausioms ir nepasiturinčioms ar vaiką su negalia auginančioms šeimoms išmoka vaikui kartu su papildomai skiriama išmoka vaikui – nuo 152,9 iki 194,6 Eur. Kiekvienam gimusiam vaikui Lietuvoje išmokama vienkartinė išmoka gimus vaikui – 770 Eur (nuo 2026 m. birželio 1 d. – 1036 Eur); gimus daugiau vaikų, vienam iš tėvų arba vieninteliui iš tėvų kas mėnesį mokamos papildomos išmokos iki vaikams sukanka dveji metai.
- Nuo 2025 m. sausio 1 d. mokama nauja *vaiko priežiūros kompensacinė išmoka* (364 Eur) – leidžia tėvams greičiau grįžti į darbo rinką, didina šeimos pajamas ir padeda derinti vaiko priežiūrą su profesiniu gyvenimu. Ši išmoka skiriama dirbantiems vaiko tėvams ar globėjams už kiekvieną ikimokyklinio ugdymo įstaigos (darželio) nelankantį vaiką, kuris už atlyginimą bus prižiūrimas fizinio asmens (auklės). SADM inicijavo teisės aktų pakeitimus, numatančius vaiko priežiūros kompensacinės išmokos gavimą ne tik dirbantiems vaiko tėvams ar globėjams, bet ir kai vienas (ar vienintelis) iš vaiko tėvų ar globėjas mokosi ar studijuoja pagal profesinio mokymo programą, nuolatinės formos studijų programą, bendrojo ugdymo programą ar formaliojo profesinio mokymo programą kartu su bendrojo ugdymo programa, taip pat studijuojantiems doktorantūroje ar rezidentūroje;
- *Neperleidžiamos tėvų vaiko priežiūros atostogų dalys* (2 mėn. mamai ir 2 mėn. tėčiui) – viena svarbiausių priemonių, skatinančių tėčius aktyviau įsitraukti į vaiko priežiūrą, skatinančių gimstamumą, nes tėvai mato didesnes galimybes dalintis atsakomybėmis ir lengviau planuoja šeimos pagausėjimą;
- *Lankstūs darbo būdai tėvams* (ne visas darbo laikas, nuotolinis darbas, darbo laiko režimo keitimas) – ši priemonė leidžia tėvams dirbti pagal jų šeimos ritmą, išlaikyti pajamas ir kartu užtikrinti vaiko priežiūrą. Lankstaus darbo prieinamumas yra vienas svarbiausių modernios šeimos gerovės faktorių;

- *Mamadieniai / tėvadieniai* (taip pat ir auginantiesiems 1 vaiką iki 12 m.) ir *sutrumpinta 32 val. darbo savaitė tėvams, auginantiesiems vaiką iki 3 metų* (viešajame sektoriuje) – suteikia realų papildomą laiką pabūti su vaiku ir sumažina tėvų emocinę bei fizinę apkrovą. Sutrumpinta darbo savaitė ypač reikšminga mažina tėvų perdegimo riziką ir skatina anksčiau grįžti į darbo rinką;
- *Geresnės socialinės garantijos tėvams* (ilgesnis išmokų gavimo laikotarpis ir mažesnis stažo reikalavimas tėčiams) – tėvams sudaromos palankesnės sąlygos gauti vaiko priežiūros išmoką iki 18 ar 24 mėn. bei išplėstos galimybės tėčiams patekti į sistemą (stažas sumažintas iki 6 mėn.). Tai suteikia platesnes galimybes ir didesnę saugumą šeimoms planuojant vaikus.

27. **ŠMSM** atkreipia dėmesį *švietimo pagalbai* – kompleksines paslaugas, teikiamas mokiniams, jų tėvams ir mokytojams, siekiant užtikrinti sėkmingą ugdymąsi, emocinę gerovę ir įtrauktį. Ji apima psichologinę, specialiąją pedagoginę, socialinę pedagoginę ir logopedo pagalbą, specialiųjų ugdymosi poreikių vertinimą, mokytojų konsultavimą bei metodinę pagalbą. Svarbi švietimo pagalbos dalis yra prevencinė veikla – emocinių, elgesio, patyčių, rizikingo elgesio ir kitų ugdymosi sunkumų prevencija, skirta užtikrinti saugią ir palankią mokymuisi aplinką, stiprinti mokinių gerovę ir padėti išvengti mokymosi bei socialinių problemų. Nuo 2024 m. rugsėjo 1 d. pagal mokyklos vaiko gerovės komisijos rekomendacijas mokyklos vadovas gali skirti švietimo pagalbą, taip pat ir specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo, socialinio pedagogo. Pakeistas specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo aprašas ir mokinių skaičius, kuriam pagalbą teikia specialusis pedagogas nustatomas pagal tuos, kuriems reikalinga pagalba (anksčiau buvo pagal specialiųjų ugdymosi poreikių (toliau – SUP) turinčių mokinių skaičių). Pabrėžiama, kad didėja skiriamos lėšos švietimo pagalbai – nors švietimo pagalbos užtikrinimas yra savarankiška savivaldybių funkcija, švietimo pagalbos finansavimas valstybės lėšomis nuo 2019 m. išaugo daugiau nei 100 mln. Eurų (nuo. 61 mln. eurų 2019 m. iki 188,5 mln. eurų 2025 m. Taip pat auga švietimo pagalbos prieinamumas: 2024–2025 m. m. švietimo pagalbą gaunančių mokinių, kuriems nustatytas pagalbos poreikis, buvo 83,2 proc. (2023–2024 m. m. – 81,1 proc., 2022–2023 m. m. – 80,1 proc.), 2024 m. vienam švietimo pagalbos specialistui teko 16,9 SUP turinčio mokinio (2020 m. – 18,6, 2023 m. – 18,3), iki 2030 m. siekiama pasiekti 12,5 SUP turinčio mokinio.

ŠMSM pabrėžia, kad išlieka *švietimo pagalbos specialistų bei mokinio padėjėjų* trūkumo problema. 2023-2024 m. m. nei vieno švietimo pagalbos specialisto neturėjo 64 (6,98%) švietimo įstaigos, per 2000–2024 m. švietimo pagalbos specialistų etatų skaičius išaugo nuo 3836 iki 4228 etatų, 2024-2025 m. m. jų yra 4644, atitinkamu laikotarpiu mokinio padėjėjų – nuo 2696 iki 5271 asmenų, 2024-2025 m. m. mokinio padėjėjų – 7193.

Nuo 2022 m. *specialiosios pedagoginės pagalbos studijos* įtrauktos į prioritetinių studijų sąrašą – visi įstojusieji gali gauti paramą. 2024 m. į specialiosios pedagogikos studijų programas (Vilniaus ir Vytauto Didžiojo universitetuose) įstojo 257 asmenys (pvz., 2021 m. buvo tik 24). nepatikslingais duomenimis, 2025-2026 m. įstojusių yra virš 261.

Kasmet finansuojamos apie 200 esamų *pedagogų kitos kvalifikacijos / specializacijos* (logopedo, specialiojo pedagogo, tifo- / surdopedagogo) įgijimo studijos. 2023-2024 m. m. 212 asmenų buvo pakviesti į specialiosios pedagoginės ir pagalbos mokiniui specialistų studijas: specialiojo pedagogo studijas pasirinko 109, logopedo – 92, o klausos sutrikimų turinčių vaikų ugdymo (surdopedagogo) – 11 pedagogų). 2024-2025 m. m. – logopedijos – 107, specialiosios pedagogikos – 104.

Mokinių įvairovei atviros klasės. Nuo 2023-2024 m. m. 15-oje savivaldybių įsteigtos 103 bendrosios paskirties klasės (57-iose mokyklose), kuriose ugdomi iki 3 didelių ir labai didelių SUP turintys mokiniai, ugdymo procese dalyvauja antras mokytojas arba specialusis pedagogas, mokytojo padėjėjas. Šiuo metu atliekamas Europos Komisijos ekspertų vertinimas, kuris bus pristatytas vasario mėn. Pagal atsiliepimus, tai labai pasiteisinęs projektas. Savivaldybės tęsia tokių klasių finansavimą savo lėšomis, nuo 2026 m. sausio vėl planuojama skirti finansavimą valstybės lėšomis tokių klasių plėtrai.

Pavėžėjimas. 2024 m. liepos 2 d. įsakymu Nr. V-724 buvo atnaujinta Mokyklų aprūpinimo geltonaisiais autobusais programa. Taip pat pavėžėjimui savivaldybės gali įsigyti autobusiukus iš regioninės plėtros projektų.

Ikimokyklinis ugdymas. Vaikams, kurie auga socialinę riziką patiriančiose šeimose, nuo gimimo iki jie bus pradėti ugdyti pagal priešmokyklinio ugdymo programą (nuo 5–6 m. amžiaus), ir nelanko ikimokyklinio ugdymo įstaigų, yra skiriamas privalomas ikimokyklinis ugdymas. Skiriamos papildomos valstybės lėšos savivaldybėms, kad jos užtikrintų privalomo ikimokyklinio ugdymo skyrimą laiku ir jo užtikrinimą vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. rugpjūčio 18 d. nutarimu Nr. 677 „Dėl Ugdymo, maitinimo ir pavėžėjimo lėšų socialinę riziką patiriančių vaikų ikimokykliniam ugdymui užtikrinti apskaičiavimo, paskirstymo ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – Nutarimas). Sudarius galimybes valstybės biudžeto lėšas skirti ne vieną kartą per metus, bet kas mėnesį, per 4-erius metus nuo 2020 iki 2024 m. ikimokyklinio ugdymo programoje dalyvaujančių vaikų (nuo 3 metų iki privalomo ugdymo pradžios) iš socialinę riziką patiriančių šeimų padaugėjo nuo 75 iki 574. Iš viso 0–5 metų privalomai ugdomų vaikų, 2025 m. birželio 1 d. duomenimis, buvo 812. Preliminariais duomenimis, 2025 m. nuo rugsėjo 1 d. vaikų skaičius svyravo nuo 649 iki 686 vaikų.

Nuo 2023 m., vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu, yra įteisintas visuotinis ikimokyklinis ugdymas: 2023 m. – vaikams nuo 4 m., 2024 m. – nuo 3 m., 2025 m. – nuo 2 m. amžiaus. Visuotinis ikimokyklinis ugdymas reiškia, kad jei tėvai (globėjai) pageidauja, kad jų vaikai ugdytųsi pagal ikimokyklinio ugdymo programas, jiems turi būti garantuota vieta įstaigose, kurios vykdo ikimokyklinio ugdymo programas. Pagal pateiktus Nacionalinės švietimo agentūros duomenis, vaikų nuo 1-6 m., kurie ugdomi pagal ikimokyklinio ugdymo programas, dalis didėja: 2023-2024 m. m. buvo ugdoma daugiau kaip 82 proc., 2024-2025 m. – daugiau kaip 84 proc., o 2025-2026 m. m. preliminariais duomenimis – daugiau kaip 85,5 procento.

Ikimokyklinio ugdymo plėtra yra suplanuota daugelyje Lietuvos savivaldybių 2021–2027 m. Europos Sąjungos fondų investicijų programos lėšomis. Projektai, kurių metu bus įsteigtos 2 132 naujos ikimokyklinio ugdymo vietos, jau pradėti įgyvendinti.

Nuo 2024 m. vykdomas *Vaiko garantijų projektas*, kuriame dalyvauja vaikai, patiriantys socialinę riziką. Įstaiga, kurioje ugdomi / mokosi tokie vaikai, gauna papildomas lėšas šiems kaštams padengti: individualioms ugdymo priemonėms, reikalingoms ugdymo programai įgyvendinti, sportinei aprangai, avalynei, drabužiams ir kitiems būtiniais vaikui ugdyti reikmenims, vaikų vežimui, lydinčio asmens darbo užmokesčiui, kultūros ir neformaliojo švietimo paslaugoms, papildomoms mokymo išlaidoms ugdymui ir švietimo pagalbai (ugdymo lėšos), savivaldybių reglamentuotam vaikų išlaikymo mokesčiui, maitinimui. Projekto tikslinės grupės yra 3 – tai vaikai iš socialinę riziką patiriančių šeimų, kurioms yra taikoma atvejo vadyba: vaikai, kurie ugdomi pagal ikimokyklinio ugdymo programas neskyrus jiems privalomo ikimokyklinio ugdymo, vaikai, kuriems yra skirtas privalomas ikimokyklinis ugdymas, ir vaikai, kurie ugdomi pagal priešmokyklinio ugdymo programą iš šių šeimų. Iš viso parama jau yra skirta 3 140 vaikų, kurie patiria socialinę riziką ir yra ugdomi pagal ikimokyklinio ar priešmokyklinio ugdymo programas. Europos socialinių fondų agentūros pateiktais duomenimis, 2025 m. liepos 1 d. projekte dalyvavo 3482 vaikų.

Neformalusis vaikų švietimas (toliau – NVŠ) – savivaldybių funkcija, kurios realizavimui savivaldybės skiria lėšas. Valstybė papildomai skatina dalyvavimą neformaliojo vaikų švietimo veiklose, tam 2025 m. skirdama 25 mln. Eur metinį finansavimą (vadinamą NVŠ krepšelį) (2024 m. ši suma sudarė 20 mln. eurų). NVŠ programoje, kuri yra įgyvendinama kasdieniu (kontaktiniu) būdu, dalyvaujančiam, SUP turinčiam mokiniui skiriami du NVŠ krepšeliai, jei jo SUP yra nurodyti Mokinių registre, o pirmumo teisę pasinaudoti šiomis lėšomis turi vidutinių, didelių ir labai didelių SUP turintys mokiniai, taip pat gaunantys socialinę paramą arba turintys teisę į socialinę paramą. Daugiausia NVŠ veiklų siūloma sporto ir meno kryptyse, taip pat didėja pasirinkimo galimybės kalbų, informacinių technologijų ir kitose srityse. NVŠ krepšelio lėšomis pasinaudoja daugiau kaip 30 % bendrojo ugdymo mokinių, bendroje apimtyje dalyvavimas NVŠ veiklose siekia apie 70 %.

Pažangos priemone „Įgyvendinti įtraukų švietimą“ siekiama didinti koordinuotai teikiamų švietimo pagalbos, socialinės, sveikatos priežiūros paslaugų ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikams ir jų tėvams bei bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokiniams ir jų tėvams pasiūlą, prieinamumą pasitelkiant nevalstybinio sektoriaus paslaugas

teikėjus sostinės bei vidurio ir vakarų Lietuvos regionuose. Konkurso būdu savivaldybėms buvo sudarytos galimybės teikti projektų įgyvendinimo planus (toliau – PIP), siekiant užtikrinti švietimo pagalbos ir koordinuotai teikiamų paslaugų teikimą mokyklose, įgyvendinančiose ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo programas. 36 projektai finansuojami Europos socialinio fondo lėšomis (2024 m. skirta 11,4 mln. Eur, 2025 m. skirta 8,11 mln. Eur). Užtikrinant antros veiklos – sukurti ir įdiegti priemonių įtraukiamam ugdymui ir švietimo pagalbai mokyklose, įgyvendinančiose ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas, bei bendrojo ugdymo mokyklose paketą, užtikrinantį švietimo didesnę prieinamumą, visos dienos mokyklos paslaugas, aprūpinimą reikalingomis specialiojo ugdymo priemonėmis SUP turintiems vaikams – įgyvendinimą, konkurso būdu savivaldybėms, mokykloms bei profesinio mokymo įstaigoms, įgyvendinančioms bendrojo ugdymo programas, buvo sudarytos galimybės teikti PIP, siekiant užtikrinti visos dienos mokyklos paslaugų teikimą (įskaitant švietimo pagalbą) mokyklose. 21 projektas finansuojamas ESF lėšomis, 2025 m. skirta 29,96 mln. Eur.

Nuo 2024 m. vykdomas „Europos socialinis fondo+“ (ESF+) ir Bendrojo finansavimo lėšomis finansuojamas *Projektas „Profesinis ugdymas – prieinamas visiems“*, kurį įgyvendina Europos socialinio fondo agentūra ir kurio tikslinė grupė – profesinių mokymo įstaigų mokiniai, turintys SUP, mokiniai iš nepalankaus socialinio ekonominio konteksto, taip pat mokytojai ir švietimo pagalbos specialistai. Projekto tikslas – suteikti šiems mokiniams būtinas priemones, įrangą, mokymus ir kitas specializuotas paslaugas, kurios prisidės prie didesnio jų įsitraukimo į mokymosi procesą, sudarys sąlygas užbaigti pradėtą mokymąsi, įgyti kvalifikaciją ir integruotis į darbo rinką. Pagrindinės projekto veiklos apima profesinio mokymo prieinamumo gerinimą mokiniams, turintiems SUP ir esantiems iš nepalankių sąlygų šeimų, sostinės regione bei vidurio ir vakarų Lietuvos regione, taip pat profesinio mokymo įstaigų mokytojų ir švietimo pagalbos specialistų kompetencijų tobulinimą. Planuojama, kad projekto įgyvendinimo laikotarpiu parama profesinio mokymo prieinamumui gerinti bus suteikta 790 mokinių, priklausančių nepalankias sąlygas turinčių asmenų grupėms.

28. **SAM**, įgyvendindama šeimos politiką šeimos sveikatos srityje, yra atsakinga už šeimos narių sveikatos stiprinimą vykdant palankią šeimai sveikatos politiką, skatinant šeimos narius aktyviai prisidėti prie šeimos sveikatinimo. Šeimos politika įgyvendinama šiomis kryptimis: kompleksinės paslaugos, paslaugos kuo arčiau gyvenamosios vietos, dėmesys žalingų įpročių prevencijai ir gydymuisi nuo alkoholizmo, narkomanijos bei kitų priklausomybių. SAM koordinuoja šeimos politikos priemones per asmens sveikatos, visuomenės sveikatos priežiūrą bei psichikos sveikatos paslaugas.

Asmens sveikatos priežiūra apima tokias dalis kaip pagalbinis apvaisinimas, ambulatorinės slaugos ir akušerijos ankstyvosios intervencijos paslaugos šeimoms („Šeimų lankymas“), šeimos gydytojo komandos plėtra, šeimos gydytojo apylinkių dydžiai, ankstyvosios diagnostikos programos: gimdos kaklelio, krūties, storosios žarnos, priešinės liaukos vėžio bei širdies ir kraujagyslių ligų prevencijos ir ankstyvosios diagnostikos programa.

Visuomenės sveikatos priežiūrą sudaro sveikatos stiprinimas bendruomenėse (pvz., Sveikatos stiprinimo programa tėvams „Neįtikėtini metai“, Sveikatą stiprinančių ir Aktyvių mokyklų plėtra ir kt.), pagalba šeimoms ir mokiniams, sergantiems lėtinėmis neinfekcinėmis ligomis, mokinių profilaktiniai patikrinimai, savirūpa, pažangos priemonės „Gerinti grėsmių bei rizikos sveikatai veiksmų valdymui“ projektai (pvz., Motinos, vaiko ir šeimos sveikatos stiprinimo veiklos), regioninė pažangos priemonė: kokybiškų visuomenės sveikatos paslaugų prieinamumo regionuose gerinimas (pvz. finansuojama prevencinės veiklos, stiprinančios visuomenę sveikatą, ir priklausomybės ligų prevencija bei paslaugų prieinamumas), sveikatos stiprinimo fondo projektai, mitybos gerinimo politika, užkrečiamųjų ligų profilaktika ir kontrolė.

Psichikos sveikatos paslaugos organizuojamos per psichikos sveikatos centrus, veikiančius 58 savivaldybėse. Pirminės psichikos sveikatos paslaugas teikia psichikos sveikatos centro komanda: gydytojas psichiatras, medicinos psichologas, atvejo vadybininkas, socialinis darbuotojas ir psichikos sveikatos slaugytojas. Įgyvendinama Sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo plėtos programa apima tokias veiklas kaip: psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevencija,

ankstyvoji intervencija, pagalba ir žalos mažinimas, psichikos sveikatos stiprinimas, psichikos sveikatos raštingumo didinimas ir psichikos sveikatos stigmatizavimo mažinimas, savižudybių prevencija, kokybiškų visuomenės sveikatos paslaugų prieinamumo regionuose (regioninė pažangos priemonė) gerinimas, vaiko garantijų iniciatyva (Priklausomybės ligomis sergančių vaikų ir paauglių gydymo, reabilitacijos ir reintegracijos paslaugų plėtra). Sveikatos priežiūros kokybės ir efektyvumo didinimo plėtos programa apima integruotų psichikos sveikatos paslaugų bei modelių išbandymą ir diegimą vidurio ir vakarų Lietuvos regionuose, ambulatorinių psichikos sveikatos priežiūros paslaugų plėtra ir kokybės gerinimą. Taip pat Higienos institutas vykdo sveikatos stiprinimo programas „Neįtikėtini metai“ ir „Augame žaisdami“. Projekte „Ambulatorinių akušerijos ir vaikų sveikatos priežiūros paslaugų gerinimas ir Holistinių vaiko raidos paslaugų plėtra“ įgyvendinama programa „Motinos ir vaiko sveikata bei gerovė“. Respublikinis priklausomybės ligų centras Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio ir Šiaulių filialuose pagalbą šeimai nuo 2026 m. teiks įgyvendindamas multidimensinę šeimos terapijos programą.

29. **KM** pažymi, kad daugelyje kultūros įstaigų yra taikomos nuolaidos arba specialios bilietų kainos šeimoms, taip pat kai kurios nuolaidų sistemos, kurios yra taikomos įstaigose, tiesiogiai nėra orientuotos į šeimas, tačiau gali palankiai veikti jaunų šeimų galimybes apsilankyti kultūros įstaigoje ir pasinaudoti jos teikiamomis paslaugomis (pvz. nuolaidos jaunimui, vaikams). Yra iniciatyvų (Maironio lietuvių literatūros muziejus, Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejus), kurios skatina kultūros prieinamumą tėvams: pavyzdžiui, „mamadieniai“ ir „tėvadieniai“ – mėnesiniai nemokami muziejų lankymo laikotarpiai tėvams su vaikais iki 12 m. Su „Šeimos kortele“ gausioms ir negalią turinčioms vaikams, nepaisant jų amžiaus, prižiūrinčioms šeimoms suteikiama galimybė nemokamai apsilankyti Lietuvos nacionaliniame muziejuje, Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje, Nacionaliniame muziejuje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmuose, Kauno IX forto muziejuje, Lietuvos etnokosmologijos muziejuje, Lietuvos švietimo muziejuje, Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejuje, Maironio lietuvių literatūros muziejuje, Trakų istorijos muziejuje, Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato direkcijos Archeologijos muziejuje ir Šiuolaikinio meno centre. Kultūros įstaigos vykdo edukacinius užsiėmimus, skirtus šeimoms, pavyzdžiui, Lietuvos nacionalinis muziejus organizuoja edukacijas, skirtas šeimoms „Etnografinis šeimų savaitgalis“, kurių metu šeimos nariai yra supažindinami su lietuvių liaudies žaidimais, Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus šeimoms siūlo patirtinę edukaciją „Miške“, kurios metu keliaujama į vieną mėgstamiausių M. K. Čiurlionio lankytų vietų Druskininkuose – „Didįjį mišką“, įkvėpusį jį įamžinti tiek dailės, tiek muzikos kūriniuose, Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras organizuoja teatralizuotas ekskursijas po teatro užkulisius, skirtas mokiniams, studentams ir šeimoms.

30. EIM savo srityje su šeimos politika susijusias priemones išskyrė 7:

Praktinės mokymų programos 5-8 kl. moksleivių skaitmeninio verslumo skatinimui vystymas – sukurta nauja praktinė mokymų programa, skirta 5-8 klasių moksleivių skaitmeninio verslo skatinimui. Programos tikslas – reikšmingai sustiprinti informacinių technologijų ir ekonomikos mokytojų kompetencijas bendradarbiauti, bendrai lavinant ir praktiškai pritaikant mokinių skaitmeninius įgūdžius, kuriant įvairius skaitmeninius produktus (mobiliesios aplikacijos, žurnalai, elektroninės knygos, vaizdo medžiaga, kompiuteriniai žaidimai ir t.t.), taip pat skatinat juos aktyviai kurti šiuos skaitmeninius produktus, suprasti jų komercializacijos potencialą bei mokant moksleivius e. komercijos pagrindų. Programa integruota į bendrojo ugdymo programas, ją įgyvendina „Lietuvos Junior Achievement“.

Jaunimo verslo vystymo skatinimas – skirta jaunimo verslumo kompetencijų ugdymo tęstinumo užtikrinimui, skatinimui kurti nuosavą verslą ir verslo idėjų (hipotezių) tikrinimui. „Kickstart Lab“ – tai pre-akceleravimo programa jaunimui, turinčiam inovatyvių idėjų, norinčiam kurti verslą, tobulinti sprendimus ir pasirošti investuotojų žvilgsniui.

Programa „Startuok nuo 50+“ – skirta vyresnio amžiaus verslininkams pasinaudoti sidabrinės ekonomikos teikiamais privalumais Lietuvoje: nuo 55 metų amžiaus asmenims siūlomos palankesnės paskolų sąlygos pagal finansinę priemonę „Startuok“.

Projekto „Prisijungusi Lietuva: skaitmeninių įgūdžių tobulinimas“ tikslas – didinti socialiai pažeidžiamų gyventojų skaitmeninius įgūdžius, mažinti skaitmeninę atskirtį ir skatinti visavertiškai naudotis skaitmeniniais sprendimais. Projektu siekiama sudaryti sąlygas gyventojams, ypač nutolusių vietovių, vyresnio amžiaus žmonėms, nedirbantiems asmenims bei asmenims su negalia, tobulinti skaitmeninius įgūdžius ir aktyviau naudotis elektroninėmis paslaugomis.

Geresnės asmenų su negalia komunikavimo galimybės pasitelkiant informacines technologijas – skirta dviem informacinių technologijų sprendimams sukurti: vienas jų – geresnėms kurčiųjų komunikacijos galimybėms, kitas – aklujų prieigai prie informacijos užtikrinti, taip pat klausos negalią turintiems asmenims skirta programėlė „LGK vertimai“.

Šeimoms su įvairaus amžiaus vaikais pritaikytų kelionių maršrutų kūrimas – sukurti turizmo maršrutai didinantys šeimoms skirto turinio pasiūlą, skatinantys keliones po Lietuvos regionus su įvairaus amžiaus vaikais.

Leidiniai pradinių klasių mokiniams ir paaugliams – sukurti 2 turizmo leidiniai įvairaus amžiaus vaikams: pradinių klasių vaikams „Pasaibos kelionė po Lietuvą“ ir, bendradarbiaujant su leidiniu paaugliams „Happy365“, pirmasis turizmo leidinys „Nuotykių planas“ paauglių auditorijai, skatinantis jaunimo mobilumą Lietuvoje.

31. TM nurodė 6 su šeimos politika susijusias priemones, kurias koordinuoja / vykdo pagal kompetenciją:

Pirminė valstybės garantuojama teisinė pagalba – teikiama nemokamai visiems gyventojams ir apima teisinę informaciją ir teises konsultacijas, dokumentų, skirtų valstybės ir savivaldybių institucijoms, rengimą, tam tikrų procesinių dokumentų rengimą, pagalba ginčui išspręsti ne teismo tvarka ir taikos sutarties parengimą;

Antrinė valstybės garantuojama teisinė pagalba – teikiama nemokamai asmenims, kurie atitinka Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo nustatytus reikalavimus. Tai dokumentų rengimas, gynyba ir atstovavimas bylose, įskaitant vykdymo procesą, atstovavimas išankstinio ginčų sprendimo ne teisme atvejais, jeigu tokią tvarką nustato įstatymai ar teismo sprendimas, bylinėjimosi išlaidų bylose, išnagrinėtose civilinio proceso tvarka, ir išlaidų konstitucinės justicijos bylose atlyginimą, su bylos nagrinėjimu administracinio proceso tvarka susijusių išlaidų, administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo teisme išlaidų ir su baudžiamojoje byloje pareikšto civilinio ieškinio nagrinėjimu susijusių išlaidų atlyginimas.

Privalomoji mediacija – taikoma sprendžiant šeimos ginčus, nagrinėjamus ginčo teisena Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka. Mediacijos įstatyme taip pat yra įtvirtinta išimtis, kada privalomąją mediaciją galima nepasinaudoti, tačiau jeigu sprendžiant šeimos ginčus privalomąją mediaciją siekia pasinaudoti smurtą artimoje aplinkoje patyręs asmuo savo noru, šis asmuo turi teisę Mediacijos įstatymo nustatyta tvarka kreiptis dėl privalomosios mediacijos ir ginčo šalys turi teisę gauti iš valstybės biudžeto lėšų apmokamas mediacijos paslaugas.

Notarų įkainių lengvatos – nuo notaro atlyginimo mokėjimo atleidžiama jauna šeima, kai tvirtinama su kredito įstaiga sudaryta hipotekos sutartis, kuria įkeičiamas pirmasis būstas, kurio vertė yra iki 87 000 eurų; Kai tvirtinama su kredito davėju sudaryta hipotekos sutartis, kuria įkeičiamas nekilnojamas turtas, kuris yra šeimos turtas arba vienintelis asmens būstas pagal kredito, suteikto asmenims, šeimos, namų ūkio, bet ne verslo ar profesinėms reikmėms, refinansavimo sutartį, nustatytas įkainis mažinamas 30 procentų, net bet negali būti mažesnis kaip 54 eurai.

Paprasta ir prieinama vaiko gimimo registravimo procedūra – apima tokius aspektus kaip: prašymų įregistruoti vaiko gimimą teikimo civilinės metrikacijos įstaigai būdų pasirinkimas (įskaitant el. būdą); apie vaiko gimimą gali pareikšti ne tik vaiko tėvai arba vienas iš jų, bet ir gimimaičiai arba valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija; nenumatyta sankcijų už termino įregistruoti gimimą praleidimą; kartu su gimimu gali būti registruojamas ir tėvystės pripažinimas; atleidimas nuo valstybės rinkliavos: už vaiko gimimo registravimą (įskaitant gimimo registravimą kartu su tėvystės pripažinimu) bei gimimo įrašą liudijančio išrašo išdavimą pirmą kartą valstybės rinkliava neimama.

Teisinių prielaidų tinkamai įgyvendinti Jungtinių Tautų Asmenų su negalia teisių konvencijos nuostatas sudarymas ir papildomų teisinių priemonių efektyvesnei žmonių su negalia

teisių apsaugai nustatymas – TM yra parengusi Civilinio kodekso ir kitų susijusių teisės aktų pakeitimų projektų (toliau – Teisinio veiksnio užtikrinimo projektų paketas) paketą, kurio tikslas – stiprinti teisinio veiksnio užtikrinimo mechanizmus Lietuvos teisinėje sistemoje ir pasiūlyti papildomas priemones, kurios padėtų asmenims su negalia efektyviai įgyvendinti savo teises. TM taip pat atkreipė dėmesį dėl galimų iššūkių įgyvendinant šią priemonę:

- tam, jog būtų sudarytos galimybės tinkamai įgyvendinti asmenų su negalia veiksnumą, būtina socialinių paslaugų, asmens sveikatos priežiūros paslaugų tokiems asmenims plėtra;
- Teisinio veiksnio užtikrinimo projektų paketui įgyvendinti galimai bus reikalingos valstybės biudžeto lėšos (lėšos nėra suplanuotos specialiai priemonės vykdymui, tačiau bus atskleidžiamos ir planuojamos ateityje, teikiant teisės aktų projektus), atsižvelgiant į tai, kad pakeitus teisinį reglamentavimą bus reikalingi esminiai Neveiksnių ir ribotai veiksnų asmenų registro teisiniai bei technologiniai pakeitimai (preliminariai poreikis gali siekti iki 1,5 mln. eurų);
- remiantis SADM pateiktais duomenimis, Teisinio veiksnio užtikrinimo projektų paketo rengimo metu Asmens su negalia teisių apsaugos agentūros prie SADM įgyvendinamam projektui „Perėjimas nuo institucinės globos prie bendruomeninių paslaugų sostinės regione, vidurio ir vakarų Lietuvos regionuose“, kuriame numatyti 62 pagalbos priimant sprendimus specialistų etatai, per metus buvo numatyti 1 677 569 eurai (60 mėn. numatyta 8 387 845 eurai). Nurodyto įgyvendinamo projekto metu vieno pagalbos priimant sprendimus specialisto darbo užmokestis per metus – 24 908,04 eurai neatskaičius mokesčių (2 075,67 eurai (darbo užmokestis per mėnesį, neatskaičius mokesčių) × 12 mėn.). Ši nurodyta suma yra orientacinė, kurios ateityje reikės savivaldybėms, teikiant pagalbos priimant sprendimus paslaugą, kai pasibaigs nurodyto projekto įgyvendinimas;
- kadangi veiksnio ribojimo statistika rodo, kad veiksnio ribojimas didžiaja dalimi yra susijęs su artimųjų poreikiais paprasčiau naudotis asmens finansais ir turtu, tokiu atveju pagrindinis dėmesys turi būti skiriamas kitoms Civilinio kodekso ir Civilinio proceso kodekso priemonėms (turto administravimas, paprastas turto administravimas). Pirminės ir antrinės teisinės pagalbos teikėjai, socialiniai darbuotojai, į kuriuos kreipiasi artimieji, turėtų skatinti kitų priemonių pasitelkimą, o ne globos nustatymą;
- pereinamuoju laikotarpiu bus labai svarbus vadinamų „minkštųjų priemonių“ poreikis. Tai yra, reikės organizuoti mokymus socialiniams darbuotojams, kad jie, kompleksiskai įvertinę asmenų, kurie kreipiasi dėl išvados apie asmens, kuriam prašoma nustatyti globą, gebėjimą pasirūpinti savimi ir priimti kasdienes sprendimus savarankiškai ar naudojantis pagalba tam tikroje srityje, gavimo, motyvus ir priežastis, kodėl norima kreiptis dėl globos nustatymo, mokėtų ir galėtų asmenims atskleisti ir paaiškinti, kad yra ir kitos priemonės, galinčios padėti vienoje ar kitoje situacijoje. Taip pat dėl pasikeitusio teisinio reguliavimo turės būti organizuojami mokymai teisėjams, įvairių institucijų darbuotojams. Bus labai svarbus ir visuomenės informavimas bei švietimas dėl galimybių pasinaudoti alternatyviomis priemonėmis, kurios padėtų įgyvendinti asmenų veiksnumą, jog būtų prisitaikoma prie pasikeitusio teisinio reguliavimo.

32. ŽŪM netiesiogiai prisideda prie šeimų gyvenimo kokybės gerinimo kaimo vietovėse, įgyvendindama kaimo plėtros politiką, skatindama iniciatyvas regionuose ir stiprindama kaimo vietos bendruomenes.

Įgyvendindama kaimo plėtros politiką, netiesiogiai prisideda prie šeimų gyvenimo kokybės gerinimo kaimo vietovėse teikdama paramą pagal Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginio plano intervencines priemones „Bendruomenių inicijuota vietos plėtra (LEADER)“ (toliau – LEADER) ir „Sumanieji kaimai“. Minėtų priemonių veiklos kryptys orientuotos į iniciatyvų regionuose skatinimą, vietos bendruomenių stiprinimą ir sąlygų tvariai kaimo vietovių plėtrai sudarymą, pagal intervencinę priemonę „Sumanieji kaimai“ vyksta paskutinis kvietimas teikti paraiškas. Finansuojant šias priemones, kaimo vietovėse sudaromos sąlygos kurti ir plėtoti vietos bendruomenėms reikalingas paslaugas, taip pat gerinti socialinę, kultūrinę ir bendruomeninę infrastruktūrą (pvz., vaikų dienos centrai, užimtumo erdvės jaunuoliams, socialinės pagalbos teikimo paslaugos, bendruomeninių slaugos ir globos paslaugų organizavimas, sporto ir sveikatingumo infrastruktūra, kaimo kultūros centrų ir bibliotekų atnaujinimas, viešųjų erdvių sutvarkymas ir pan.), be to, skatinama skirtingų sektorių partnerystė, kuri padeda plėtoti paslaugas

socialiai pažeidžiamoms šeimoms ir mažinti socialinę atskirtį į bendruomenės gyvenimą įtraukiant ją patiriančius asmenis. Lietuvoje veikiančios vietos veiklos grupės įgyvendina 49 vietos plėtros strategijas, kuriose, vadovaujantis LEADER principais, numatomos įvairios priemonės, prisidedančios prie socialinės atskirties mažinimo, gyvenimo kokybės gerinimo ir vietos gyventojų, įskaitant šeimas, poreikių tenkinimo. Šios priemonės formuojamos iniciatyvos „iš apačios į viršų“ principu, todėl konkrečios veiklos ir jų tikslinės grupės nustatomos pačių vietos veiklos grupių, įvertinus vietos situaciją ir poreikius.

Programos „Vaisių ir daržovių bei pieno ir pieno produktų vartojimo skatinimo vaikų ugdymo įstaigose programa“ tikslas – didinti vartojamų vaisių ir daržovių bei pieno ir jo gaminių dalį vaikų mityboje ir diegti vaikams supratimą apie teigiamą šių produktų vartojimo poveikį sveikatai, supažindinti su tvariu žemės ūkiu bei skatinti tausiai naudoti maistą.

ŽŪM pažymi, kad nors vietos plėtros strategijose gali būti numatytos veiklos, prisidedančios prie šeimų gerovės, ŽŪM neturi specifinių rodiklių, kurie leistų tiksliai įvertinti, kiek priemonių ar kokia paramos dalis yra tiesiogiai skirta būtent šeimoms. Vietos plėtros strategijų įgyvendinimo pažangą matuojantys stebėsenos rodikliai – R.41 (kaimo gyventojų, kuriems BŽŪP parama pagerino galimybes naudotis paslaugomis ir infrastruktūra, dalis) ir R.42 (asmenų, įtrauktų į remiamus socialinės įtraukties projektus, skaičius) – gali apimti ir šeimų narius, tačiau šis rodiklis tiesiogiai yra orientuotas į socialiai pažeidžiamus asmenis, tarp kurių patenka ir senjorai, ir asmenys su negalia, todėl nustatyti, kokia dalis šiame rodiklyje priklauso būtent šeimoms, nėra galimybės.

33. **KAM** stiprina *saugumą, atsparumą krizinėms situacijoms, skatina pilietinio pasipriešinimo žinių ir įgūdžių mokymą* bendradarbiaudama su NVO, kurioms skiria dalinį finansavimą jų vykdomoms programoms, kurios tiesiogiai prisideda prie krašto apsaugos stiprinimo ir visuomenės parengimo gynybai. Programų dalinio finansavimo tikslas – skatinti visuomenei naudingą ir nesavanaudišką veiklą, tiesiogiai prisidedančią prie krašto apsaugos sistemos stiprinimo, visuomenės pasirengimo gynybai ir pilietiniam (neginkluotam) pasipriešinimui, istorinės atminties puoselėjimo. 2025 m. paremtos programos pagal tokias temas: Visuotinės gynybos stiprinimas: visuomenės, verslo ir vietos bendruomenių rengimas pilietiniam pasipriešinimui; Istorinės atminties puoselėjimas: Lietuvai ir krašto apsaugos sistemai reikšmingi įvykiai, asmenybės, jų paminėjimas 2025 m.; Tarnybos metu sužeistų karių reintegracija. Paramos mirusių karių šeimoms ir bendruomeniškumo skatinimas; Lietuvos diasporos įsitraukimo į pasirengimą valstybės gynimui ir pilietiniam pasipriešinimui stiprinimas. Visuotinės gynybos stiprinimas: bendruomenių, organizacijų, ūkio subjektų parengties ir atsparumo krizinėms situacijoms, pilietinio pasipriešinimo žinių ir įgūdžių mokymai; Moterų vaidmens ir įsitraukimo į pasirengimą dalyvauti ginkluotame ir neginkluotame pasipriešinime stiprinimas; Psichologinio ir pilietinio atsparumo krizėms mokymai savivaldybių administracijų darbuotojams ir bendruomenių lyderiams. Tarptautinio atsargos karių bendradarbiavimo ir atstovavimo Lietuvai NATO ir Europos Sąjungos rezervo karių organizacijose stiprinimas; Visuotinės gynybos stiprinimas: pilietinio pasipriešinimo žinių ir įgūdžių mokymai.

Teikiama *finansinė parama karių šeimoms* – atsižvelgiant į karo tarnybos keliamus iššūkius (rotacija, dalyvavimas karinėse, tarptautinėse operacijose, pratybose ir kt.) kariams ir jų šeimoms taikomos įvairios finansinės paramos priemonės (pvz., skiriant būsto nuomos išlaidų kompensaciją, atsižvelgiama į kario šeimos dydį – maksimali kompensacija, priklausomai nuo šeimos dydžio, gali būti didinama iki 40 proc., mokamos įvairios kompensacijos užsienyje tarnaujančiųjų šeimoms, materialinės pašalpos kario ar jo šeimos nario ligos ar mirties atveju, kompensacijos šeimai kario žūties/mirties dėl tarnybos priežasčių atveju, pareigūnų ir karių valstybinė našlių ir našlaičių pensija, laidojimo parama). Privalomosios pradinės karo tarnybos karių vaikams mokamos išmokos pagal Išmokų vaikams įstatymą.

Karių ir jų šeimų gerovei užtikrinti teikiama plati *socialinė, psichologinė ir organizacinė pagalba*. Psichologinė pagalba prieinama 24/7, kritiniais atvejais suteikiama skubi pagalba šeimos nariams. Lietuvos kariuomenės socialinio darbo vadybininkai teikia socialinę pagalbą: informuoja ir konsultuoja socialinių garantijų klausimais, tarpininkauja kitose institucijose (ypač dėl vaikų priėmimo į ugdymo įstaigas, pagalbos ligos ar mirties atveju), organizuoja sociokultūrinius renginius, paramos akcijas. Tarptautinėse operacijose dalyvavusių ir ilgalaikę

tarnybą jūroje atlikusių karių šeimoms taikoma iki 2 savaitių trukmės reintegracijos programa Karių reabilitacijos centre, apimanti sveikatingumo ir SPA paslaugas, psichologo konsultacijas, edukacinius ir kultūrinius renginius.

Organizuojami karininkų ramovių *renginiai karių šeimoms* (būreliai, edukacinės ir kt. veiklos).

Savivaldybės (ne visos) teikia pagalbą rotuojamiems į kitą savivaldybę kariams – priima jų vaikus į ugdymo įstaigas pirmumo tvarka.

LDK Birutės karininkų šeimų moterų sąjunga organizuoja paramą karių šeimoms ligos ar nelaimės atveju, paramos akcijas („Pyragų dienas“, „In memoriam“ bėgimą), taip pat paramą mirusių karių šeimoms. 2025 m. LDK Birutės karininkų šeimų moterų sąjunga įgyvendina programą „Mūsų stiprybė – bendrystė“, skirtą mirusių karių šeimų reintegracijai ir bendruomeniškumui.

34. **VRM**, formuodama ir įgyvendindama viešojo saugumo politiką, reikšmingai prisideda prie šeimos politikos tikslų įgyvendinimo, ypatingą dėmesį skirdama smurto ir kito destruktivaus elgesio prevencijai, visuomenės atsparumo stiprinimui bei vaikų ir šeimų saugumo užtikrinimui.

Įgyvendindama smurto, prievartos ir destruktivaus elgesio prevenciją, VRM koordinuoja ir įgyvendina *smurto artimoje aplinkoje prevencijos politiką* nacionaliniu mastu. Nuo 2023 m. liepos mėnesio Lietuvoje veikia apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje (toliau – SAA) orderis – prevencinė apsaugos priemonė, kuri skirta SAA pavojų patiriančiam asmeniui apsaugoti ir kuria pavojų keliantis asmuo įpareigojamas laikinai išsikelti iš gyvenamosios vietos, nesilankyti, nesiartinti prie jo ir kartu gyvenančių kitų asmenų ar vaikų, nebendrauti, neieškoti ryšių. Artima aplinka laikoma aplinka, kurią sudaro asmenys, siejami arba praeityje sieti santuokiniais, partnerystės, svainystės, giminystės ar kitais artimais ryšiais, taip pat asmenys kartu gyvenantys ir tvarkantys bendrą ūkį. VRM organizuoja statistinių duomenų apie apsaugos nuo smurto orderio skyrimą, įregistruotas nusikalstamas veikas, susijusias su SAA, nukentėjusius nuo SAA ir asmenis, dėl kurių pradėtas ikiteisminis tyrimas ar priimtas apkaltinamasis nuosprendis ar teismo sprendimas atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės, rinkimą ir analizę. Policija taiko ankstyvojo reagavimo modelius, rizikos vertinimo metodikas ir apsaugos nuo smurto orderio mechanizmą, siekdama mažinti pasikartojančio smurto mastą. VRM ministro įsakymu yra patvirtinti SAA pavojaus rizikos vertinimo kriterijai (jų yra 17): rizika patvirtinama, kai, atlikus pavojaus rizikos vertinimą, vertinamo įvykio aplinkybės atitinka tris ir daugiau kriterijų. Pavojaus rizikos vertinimą atlieka policijos pareigūnas, kuris ir priima sprendimą, skirto orderį ar ne. Taip pat užtikrinamas pagalbos patiriantiems smurtą teikimas, VRM interneto svetainėje yra skiltis „Patyrei smurtą“, „Vaikystė be smurto“, kur aprašomos įvairios smurto formos (fizinis, psichologinis, ekonominis ir t. t.) ir informacija, kur kreiptis.

Užtikrinant vaiko ir šeimos saugumą, VRM ypatingą dėmesį skiria *nepilnamečių apsaugai ir prevencijos programoms*. VRM prisideda įgyvendinant pažeidžiamų vaikų apsaugos priemones, dingusių vaikų paieškos procesų koordinavimą, pagalbos linijų prieinamumą, finansuodama Dingusių vaikų karštosios telefono linijos numerio 116000 veiklą, taip pat plėtojamos priemonės, skirtos kibernetinio saugumo stiprinimui, užkertant kelią seksualiniam vaikų išnaudojimui bei kitoms nusikalstamoms veikoms internetinėje erdvėje (IRD priemonės). Užtikrinant narkotikų, alkoholio, priklausomybių ir nusikalstamumo prevenciją, VRM 2023-2024 m. įgyvendino Nepilnamečių narkotikų vartojimo ir platinimo prevencijos mokyklose bandomojo modelio įgyvendinimo projektą. Kaip vienas iš projekto rezultatų – Policijos departamento parengtas klausimynas tėvams (globėjams) skirtas įsivertinti vaiko saugumą. Klausimynas yra savotiškas pagalbininkas, padėsiantis įsitikinti, ar tinkamai rūpinamasi vaiku. Tai ir savotiška prevencinė priemonė, didinanti vaikų saugumą. Klausimynu siekiama: pasiūlyti įvertinti žinias apie vaiko saugumą įvairiose srityse; suteikti žinių, kaip apsaugoti vaikus nuo galimų pavojų; pateikti informaciją, kur kreiptis ištikus sudėtingai situacijai; pateikti naudingų patarimų ir atsakyti į rūpimus klausimus. Klausimyno temos apima bendrus saugumo klausimus, eismo saugumą, saugumą elektroninėje erdvėje, draudžiamų medžiagų vartojimo prevenciją, seksualinės prievartos klausimus.

Pagal kompetenciją, VRM įgyvendina ir savo veiklomis prisideda prie *nusikalstamumo, priklausomybių ir rizikingo elgesio prevencijos problemų sprendimo*, siekdama kurti saugią aplinką

šeimoms. Priemonės apima bendradarbiavimą su mokyklomis (VRM dalyvauja projekte „Vilnius yra mokykla“, kuriuo suteikia moksleiviams galimybę daugiau pažinti bei patirti už klasės ribų. VRM ypatingą dėmesį skiria prekybos žmonėmis ir narkotinių medžiagų vartojimo prevencijai ir siūlo pasirinkti šias pamokas: prekybos žmonėmis formos, atpažinimas ir pagalba, pasitarimo narkotikų kontrolės klausimais simuliacija bei migracijos ypatumai kasdieniame gyvenime.), policijos bendruomenių pareigūnų veiklą (bendruomenės pareigūnai vykdo susitikimus vietos bendruomenėse smurto netoleravimo tema, pareigūnai mokyklose vykdo teisinį švietimą tema „Nepilnamečių teisinė atsakomybė“), viešosios tvarkos ir visuomenės informuotumo stiprinimą, prevencinių projektų ir kampanijų organizavimą, taip pat priemonių įgyvendinimą kovojant su neteisėtomis psichotropinėmis medžiagomis bei organizuotu nusikalstamumu (per Policiją).

VRM teikia aktualią informaciją interneto svetainės *skiltyje „Pagalba nukentėjusiems nuo nusikalstamų veikų“*.

VRM kasmet organizuoja *Nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų prevencijos projektų ir bendruomenių iniciatyvų gerosios praktikos konkursą*. Dažnai šio konkurso temos paliečia priklausomybių prevencijos, bendruomenių saugumo klausimus.

35. **URM** nurodė 2 su šeimos politika susijusias priemones savo veiklos srityje:

Projekto „Knygų startas“ plėtra užsienyje – tai tarptautine patirtimi paremtas ankstyvojo skaitymo skatinimo projektas, kurio metu naujagimiams ir jų tėveliams dovanojamas ankstyvojo skaitymo skatinimo lauknešėlis. URM iniciatyva ankstyvojo skaitymo skatinimo lauknešėliai perduodami ir 0-3 m. užsienyje gimusių vaikų tėvams, kurie kreipiasi dėl asmens dokumentų į diplomatines atstovybes ar konsulines įstaigas. Taip pat jiems suteikiama informacija apie lituanistinio švietimo užsienyje galimybes, užsienyje veikiančias Lietuvos diasporos organizacijas, grįžimo į Lietuvą galimybes.

Konsultacijos norintiems grįžti/atvykti į Lietuvą ar neseniai grįžusiems – URM, bendradarbiaudama su kitomis valstybės institucijomis ir savivaldybėmis, įgyvendina „Sugrįžtančios Lietuvos“ iniciatyvą: teikia aktualią informaciją svarstantiems ar planuojantiems grįžti, palaiko ryšį su užsienio lietuvių bendruomenėmis ir sprendžia grįžusiųjų integracijos klausimus. Konsultacijų centras „Grįžtu LT“ užtikrina, kad užsienyje gyvenantys ar į Lietuvą jau sugrįžę asmenys gautų aiškią ir naujausią informaciją apie grįžimo, įsikūrimo ir dokumentų tvarkymo procesus bei Lietuvoje prieinamas galimybes. Centras padeda orientuotis grįžimo ir integracijos etapuose, siūlo individualiai pritaikytus sprendimus ir skatina svarstyti grįžimą dar neapsisprendusius. Taip pat „Grįžtu LT“ identifikuoja sugrįžtančių šeimų patiriamus iššūkius ir, bendradarbiaudamas su institucijomis, inicijuoja reikalingus sisteminius pokyčius.

36. **EM** nurodė neturinti tiesioginių šeimos stiprinimo priemonių, numatytų strateginiuose planavimo dokumentuose, tačiau 2025 metų Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo pakeitimais, pagal kuriuos pažeidžiami ir smulkieji elektros energijos vartotojai galės naudotis visuomeniniu tiekimu iki 2030 metų, prisideda prie šeimų gyvenimo kokybės gerinimo.

Seimas 2025 m. balandžio 17 d. priėmė *Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo pakeitimą*, kuriais nustatoma, kad buitiniai elektros energijos vartotojai, kurių elektros energijos suvartojimas mažesnis kaip 1000 kWh per kalendorinius metus, ir pažeidžiami elektros energijos vartotojai galėtų naudotis visuomeniniu elektros energijos tiekimu iki 2029 m. gruodžio 31 d. Įstatymo nuostatos (su keliomis išimtimis) įsigaliojo 2025 m. gegužės 1 d. Įstatymu keičiamas pažeidžiamo elektros energijos vartotojo sąvokos apibrėžimas ir numatoma, kad asmuo su negalia, kaip tai apibrėžta Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatyme ir (arba) asmuo, gaunantis šalpos senatvės pensiją arba šalpos kompensaciją pagal Lietuvos Respublikos šalpos pensijų įstatymą, taip pat bus vertinami kaip pažeidžiami vartotojai, turintys teisę pasinaudoti nustatytais papildomomis garantijomis, taip pat įtvirtinta, kad pažeidžiamu elektros energijos vartotoju taip pat laikomas ir asmuo, gaunantis šalpos senatvės pensiją arba šalpos kompensaciją.

Papildomų garantijų pažeidžiamiems elektros energijos vartotojams įgyvendinimo tvarkos aprašas sudaromos sąlygos elektros energijos skirstomųjų tinklų operatoriui, elektros energijos garantiniam tiekėjui ir (ar) elektros energijos tiekėjams duomenų teikimo sutarčių pagrindu ir tvarka identifikuoti asmenis su negalia, gaunant duomenis iš Asmens su negalia teisių apsaugos

agentūros informacinės sistemos ir identifikuoti asmenis gaunančius šalpos senatvės pensiją arba šalpos kompensaciją iš VSDF informacinės sistemos.

Taip pat, šeimos stiprinimo priemonei galima būtų priskirti *priemonę, susijusią su katilų keitimo į efektyvesnes, atsinaujinančius energijos išteklius naudojančias šilumos gamybos technologijas*, individualiuose namuose, neprijungtuose prie centralizuoto šilumos tiekimo sistemos skatinimu, pagal kurią siekiama mažinti energijos sąnaudas namų ūkiuose (būstuose) ir netiesiogiai prisidedančia prie būsto politikos ir/arba finansinės paskatos šeimoms priemonės. Tai 2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos energetikos plėtros programos pažangos priemonė Nr. 03-001-06-05-01 „Įgyvendinti energijos vartojimo efektyvumą didinančias priemones viešuosiuose centrinės valdžios pastatuose, individualiuose gyvenamuosiuose namuose ir įmonėse“, patvirtinta Energetikos ministro 2022 m. rugpjūčio 12 d. įsakymu Nr. 1-250.

37. **AM** užsakymu 2024-2025 metais atliekamas Būsto prieinamumo Lietuvoje didinimo galimybių vertinimas, kurį atlieka išorės kompanija. Šiuo tyrimu siekiama nustatyti, kokia šiuo metu yra situacija Lietuvoje dėl būsto prieinamumo: aiškiai apibrėžti vieningą būsto politikos architektūrą, paskirstyti institucines ir savivaldos atsakomybes, nustatyti ilgalaikius tikslus, uždavinius ir priemones, identifikuoti prioritetines veiklas, įskaitant tikslines grupes ir jų sąsajas su prieinamumu, sukurti ilgalaikius būsto finansavimo mechanizmus, suformuoti nuolatinės duomenų stebėsenos įrankius, parengti įrodymais grįstą politikos formavimo dokumentą. Remiantis pateikta tyrimo galutine ataskaita, bus rengiamas strateginis dokumentas, kuriame bus numatytos gairės bei priemonės būsto prieinamumo gerinimui Lietuvoje ateityje.

Šiuo metu AM įgyvendinamos priemonės:

- subsidijos daugiabučių ir vienbučių renovacijai (energetinis efektyvumas) – tiesiogiai mažina šeimų šildymo išlaidas 40–60 %, gerina būsto kokybę ir sveikatos sąlygas;
- didesnė parama pažeidžiamoms šeimoms daugiabučių ir vienbučių renovacijai (Socialinis klimato fondas – priemonė rengiama) nuo 2026 metų – tiesiogiai remiamos mažas pajamas gaunančios šeimos, kad renovacija joms būtų įperkama ir kokybiška;
- statybos leidimų dokumentų (SLD) proceso optimizavimas ir skaitmenizavimas – spartėja statybų procesai, didėja būsto pasiūla;
- viešai atverti SLD duomenys ir savivaldybių rodikliai – skatina savivaldybių geresnį valdymą.
- savivaldybių pajėgumų stiprinimas per Statybų sektoriaus vystymo agentūrą (SSVA) – konsultacijos, standartai, gairės teritorijų planavimui ir būsto projektams;
- prieinamo būsto fondas (Affordable Housing Fund) – leis savivaldybėms kurti prieinamo/municipalinio būsto pasiūlą šeimoms;
- ilgalaikės nuomos reguliavimas – sukurs stabilias 3–10 m. nuomos sutartis ir nuomos kainų indeksavimo taisykles;
- rent-to-own (nuoma su išpirkimu) modelio įteisinimas – sudarys galimybę pereiti nuo nuomos prie nuosavybės be didelio pradinio įnašo.

Planuojamos įgyvendinti priemonės (netiesioginis poveikis):

- tipinių municipalinio/prieinamo būsto projektų katalogas trumpins projektavimo laiką, mažins kainas savivaldybėms.
- lankstesnis teritorijų planavimas ir žemės naudojimo paskirties keitimas atvers žemę būsto projektams, spartins pasiūlos augimą.
- valstybės ir savivaldybių sklypų atvėrimas būsto projektams sudarys sąlygas naujam būstui be papildomų planavimo kliūčių.
- viešojo ir privataus sektorių partnerystės (VPSP) modelių plėtra būsto srityje šiuo metu derinama su savivaldybėmis, bet AM kuria reguliacinį ir metodinį pagrindą.

38. **SM** koordinuoja dvi priemones – *Geležinkelio stočių ir stotelių peronų pritaikymas keleiviams*, pagal kurią bus rekonstruoti pagrindinių geležinkelio stočių ir stotelių peronai (ne mažiau 30 vnt.) ir pritaikyti riboto judumo asmenims bei tėvams su mažamečiais vaikais, keleiviams užtikrinta vienalygė prieiga iš perono į geležinkelio riedmenis, bei *Miesto ir priemiestinio viešojo transporto priemonių atnaujinimas*, pagal kurią bus teikiama parama miesto ir priemiestinio viešojo

transporto priemonių parkui atnaujinti visai netaršiomis ir žemagrindėmis transporto priemonėmis keleiviams vežti.

39. Nors **FM** informacijos apie vykdomas, suplanuotas ar planuojamas su šeimos politika susijusias priemones Apžvalgai nepateikė, Vyriausybės Strateginio valdymo grupės bei Lietuvos ateities vizijos „Lietuva2050“ komandos parengtoje su šeimos politika susijusių priemonių apžvalgoje nurodomos 2 FM koordinuojamos / planuojamos priemonės:

Papildomas neapmokestinamas pajamų dydis (NPD) – numatyta, jog nuo 2027 metų už kiekvieną auginamą vaiką (įvaikį) per mėnesį bus taikomi papildomi 87 Eur neapmokestinamųjų pajamų, tai per metus sudarys 1044 Eur arba 208,8 Eur (po mokesčių) už vaiką. Papildomas NPD bus taikomas tiek samdomiems darbuotojams, tiek ir dirbantiems individualiai.

Gyventojų pajamų mokesčio (GPM) lengvata įmokoms už studijas ar profesinį mokymą – gyventojas iš apmokestinamųjų pajamų gali atimti sumokėtas sumas už savo ar šeimos nario aukštąjį mokslą ar profesines studijas. Jei už profesinį mokymą ar studijas sumokėta skolintomis lėšomis (tam tikslui paimta iš kredito įstaigos paskola), tai iš apmokestinamų GPM lengvata pajamų gali būti atimta per mokestinį laikotarpį grąžinta šios paskolos dalis.

40. **VVTAIT** 2025 m. užėmė aktyvią poziciją šeimos politikos įgyvendinimo srityje plečiant pagalbos galimybes šeimai ir vaikui, viešinant problemines temas ir klausimus bei telkiant bendruomenes.

VVTAIT Mobiliosios komandos, skiriamos dirbti su šeima ir (ar) vaiku, nustačius vaiko apsaugos poreikį vaikui gyvenant tėvų ar turimo vienintelio iš tėvų šeimoje (t. y. realų pavojų vaiko fiziniam ar psichiniam saugumui, sveikatai ar gyvybei, arba pavojų, galintį sukelti reikšmingą žalą vaiko sveikatai), kai taikoma vaiko laikinoji priežiūra šeimoje ar fizinio asmens šeimoje arba vaikas laikinai apgyvendinamas fizinio asmens šeimoje, dirbo intensyvią darbą su pagalba priimti sutikusiomis šeimomis: iki 2025 m. III ketv. pab. gauta 1320 kreipimusi dėl mobiliųjų komandų sudarymo, suteikta pagalba 2037 asmenims, parengtos 862 rekomendacijos atvejo vadybininkams dėl tolesnio darbo su šeimomis organizavimo.

Vaiko teisių linija nemokamu telefono numeriu 0 800 10 800 teikia informaciją ir konsultacijas telefonu, elektroniniu paštu bei gyvai internetu vaikams (dėl jų pačių ar kitų vaikų patiriamų sunkumų) bei suaugusiems, kurie kreipiasi dėl vaikų, kuriems reikalinga pagalba. Per 2025 m. buvo užregistruoti 16 755 pokalbiai telefonu, 1 327 pokalbiai internetu, gauti 15 373 elektroniniai laiškai, kuriuose kreiptasi dėl psichologinės, socialinės ir teisinės pagalbos, norint pranešti apie galimus vaiko teisių pažeidimus ir kt., užpildyti ir nukreipti reagavimui 2 195 pranešimai apie galimus vaiko teisių pažeidimus (iš jų - 101 vaikų pranešimai).

VVTAIT įgyvendinamas projektas „Paslaugų, skatinančių ir efektyviai palaikančių globą šeimos aplinkoje, vystymas“ Nr. 07-016-P-0001 skirtas diegti ir vystyti paslaugas, kurios skatintų ir palaikytų vaikų globą šeimos aplinkoje, užtikrinant vaikų poreikius ir saugumą. Projekto laikotarpiu teikiamos bendruomeninės paslaugos tėvų globos netekusiems vaikams, įskaitant kūdikius. Siekiama užtikrinti vaikų teises turėti šeimą ir augti saugioje aplinkoje. Taip pat Projekto įgyvendinimo metu numatyta visų savivaldybių globos centrų specialistų kompetencijų kėlimas, globėjų ir įtėvių rengimo programos tobulinimas, teisės aktų pakeitimai tobulinant vaikų globos sistemą, tinklaveikos iniciatyvos, visuomenės švietimas ir viešieji ryšiai nacionaliniu bei savivaldybės lygiais, numatoma plėtoti budinčių globotojų institutą bei įdiegti nuolatinį globotojų institutą.

Siekiant tobulinti *globos centrų darbuotojų kompetencijas*, 2025 m. organizuota nemažai mokymų, supervizijų, konsultavimo dirbtuvių, konferencija, parengti 2 metodiniai dokumentai, kurie išleisti el. Leidinio formatu: „Globos centrų vadovas“ ir „Psichologo veiklos, vaidmens ir funkcijų globos centre gairės“.

Vaiko globos (rūpybos) ir įvaikinimo procese, rengiant asmenis vaiko globai (rūpybai) bei įvaikinimui, svarbiausią vaidmenį atlieka *Tarnybos atestuoti asmenys*. Globos centre veiklą vykdančios Tarnybos atestuoti asmenys vykdo mokymus pagal *Globėjų ir įtėvių rengimo programą* (toliau – GIMK programa), kuri, įvertinus praktiką, GIMK programos efektyvumo tyrimo rezultatus, buvo parengta ir 2024 m. birželio 3 d. Tarnybos direktoriaus įsakymu Nr. BV-112 patvirtinta. GIMK

programa padeda šeimai atskleisti savo gebėjimus ir galimybes priimti į šeimą netekusį tėvų globos vaiką ir užtikrinti geriausias jos interesus. 2025 m. Tarnyba organizavo mokymus asmenims, siekiantiems tapti Tarnybos atestuotais asmenimis ir įgyti teisę vykdyti mokymus dėl asmens pasirengimo globoti (rūpinti), įvaikinti ar prižiūrėti vaiką, atlikti asmens pasirengimo globoti (rūpinti), įvaikinti ar prižiūrėti vaiką vertinimą ir rengti išvadas dėl pasirengimo globoti (rūpinti), įvaikinti ar prižiūrėti vaiką.

2025 m. buvo intensyviai vykdomos *viešinimo veiklos*, ypatingą dėmesį skiriant visų smurto formų, patyčių, suaugusiųjų skyrybų, kai šeimoje auga vaikai, savižalos prevencijai, globos centrų žinomumo didinimui, visuomenės švietimą globos tema, kviečiant tapti globėjais (rūpintojais) ar budinčiais globotojais, taip pat įvairios kitos visuomenės švietimo iniciatyvos:

- vaiko teisių gynėjų ambasadorystės projektas, kurio metu atrinkti 58 ambasadoriai vyko į mokyklas bei bendruomenes ir skaitė paskaitas temomis „Vaiko teisės ir atsakomybės“ bei „Kaip veikia vaiko teisių gynėjai?“;
- turinio projektas portale 15min.lt „Dar geresnis tėtis“. Projektas skirtas skatinti pozityvų tėčių bendravimą su vaikais, mažinti stereotipą, kad tik mama yra atsakinga už vaikų ugdymą
- socialinė kampanija „Ryšys yra saugumas“. Kampanijos metu kalbėta apie ryšio tarp tėvų ir vaikų svarbą;
- vaiko teisių gynėjų ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos organizuota konferencija „Augame kartu. Kaip kurti ryšį su vaiku ir savimi“;
- sukurti 48 trumpi šviečiamojo pobūdžio filmukai. Pagrindinės aptariamose temos: vaikų ir tėvų ryšio stiprinimas, bendra kalba su vaiku skirtingais jo raidos etapais, kompromisų paieškos, saugios ir laimingos vaikystės vaikui užtikrinimas;
- Bendradarbiaujant su VŠĮ „Ribologija“ sukurta 7 vaizdo klipų serija seksualinio smurto prevencijos tema. Juose kalbama apie tai, kaip stiprinti ryšį su vaiku, kaip ieškoti bendros kalbos, bendrų pomėgių, kad būtų kuriamas tvirtas ryšys su vaiku ir vaikas išdrįstų pasipasakoti, pasitikėtų savo tėvais/globėjais ir būtų atsparesnis pavojams internete;
- išplatinti 76 pranešimai žiniasklaidai, kuriuose kalbama visuomenės švietimo temomis, o taip pat apie vaiko teisių gynėjų veiklą;
- atnaujinta VVTAIT internetinė svetainė, kurioje sistemingai talpinama nauja aktuali šeimai ir vaikui informacija.

41. **Savivaldybės** šeimos stiprinimo priemonių kontekste pabrėžė kompleksinių paslaugų šeimoms teikimo svarbą savivaldybėse. *Projektas „Kompleksinės paslaugos (KOPA)“ (07-007-P-0001)* finansuojamas ES ir valstybės biudžeto lėšomis, projekto tikslas – užtikrinti kompleksinių paslaugų šeimai teikimą ir plėtrą tikslinės grupės asmenims visose Lietuvos savivaldybėse. Labai svarbu tai, kad lėšos skiriamos prevencinių psichosocialinių paslaugų finansavimui visų amžiaus grupių Lietuvos gyventojams, siekiant stiprinti psichologinius, socialinius bei krizių įveikimo įgūdžius. Tačiau savivaldybės taip pat nurodė iššūkius dėl paslaugų besiskiriantiems ar išsiskyrusiems tėvams, turintiems problemų dėl bendravimo su vaikais tvarkų nustatymo / laikymosi, vaikų ir skyrumi gyvenančio vieno iš tėvų ryšio atstatymo. Šiuo metu savivaldybės šį klausimą sprendžia individualiai, labai didelė dalis tokių šeimų, negebančių ar nenorinčių išspręsti šių klausimų taikiai, patenka į atvejo vadybos procesą, jiems inicijuojamos ir teikiamos socialinės priežiūros paslaugos šeimai. Pažymėtina, kad ir SADM įgyvendinamame Vaiko gerovės 2025–2027 metų veiksmų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2022 m. sausio 24 d. įsakymu Nr. A1-52 „Dėl Vaiko gerovės 2025–2027 metų veiksmų plano“, viena iš numatytų priemonių yra nevyriausybinių organizacijų, dirbančių šeimos gerovės srityje, projektai, kuriuos įgyvendinant ugdoma savarankiška ir konstruktyviai funkcionuojanti šeima, kurios narių santykiai pagrįsti savitarpio pagalba, pagarba ir atsakomybe. Įgyvendinant projektus nuo 2022 m. vykdytos tokios veiklos, kaip krizinių situacijų šeimoje neigiamų pasekmių prevencija, pasirengimo šeimai kursų organizavimas, psichologo ir (ar) psichoterapeuto, ir (ar) socialinio darbuotojo pagalbos teikimas asmenims, išgyvenantiems krizę (neplanuotas nėštumas, skyrybos, įvairios priklausomybės ir kt.) ar patyrusiems traumuojančių emocinių išgyvenimų (netektis, skyrybos ir kt.), taip pat jų šeimoms, savitarpio pagalbos grupių organizavimas (pagalbos įveikiant krizių sukeltas neigiamas

pasekmes teikimas), nuo 2024 m. dalis veiklų išimtinai nukreiptos į paslaugų bei kitų pagalbos priemonių šeimoms, išgyvenančioms aukšto konflikto lygio skyrybas, organizavimą ir teikimą.

Taip pat savivaldybių asociacija kaip gerosios praktikos pavyzdžius išskyrė Alytaus ir Kauno miestų savivaldybes.

Alytaus miesto savivaldybė, siekdama padidinti paslaugų prieinamumą vaikams, turintiems priklausomybių, asmenims su negalia, viešųjų pirkimų būdų perka priklausomybių konsultantų paslaugas vaikams, turintiems priklausomybių, reprodukcinės sveikatos mokymus įvairių amžiaus grupių asmenims, įdarbinimo konsultantų paslaugas, asmenims, kuriems sunkiau įsitvirtinti darbo rinkoje, sociokultūrinės paslaugas, asmenims su negalia.

Kauno miesto savivaldybė iššūkius dėl paslaugų trūkumo taip pat sėkmingai sprendžia viešųjų pirkimų būdu pirkdama paslaugas vaikams ir paaugliams: papildomo paauglių (10–18 m.) užimtumo veiklų koordinavimo paslaugas (pagal vaiko poreikius parenkami ir organizuojami jam patinkantys sporto, meno, kultūriniai užsiėmimai, papildomo užimtumo koordinatorius skatina ir palaiko tokių veiklų lankymą) ir savanorių grupių darbui su vaikais ir paaugliais (10–18 m.) sudarymo, mokymo ir jų (savanorių ir vaikų / paauglių porų) veiklos koordinavimo paslaugas (paslaugų tikslas – pagerinti vaikų / paauglių emocinę-psichologinę savijautą, didinti motyvaciją mokytis ar dirbti (nuo 16 m.), užsiimti visuomenine, sportine, kultūrine ar kt. veikla, mažinančia vaikų / paauglių polinkį elgtis delinkventiškai). Programos „Iniciatyvos Kaunui“ lėšomis finansuojamos veiklos: „Kompleksinė pagalba šeimoms, išgyvenančioms santykių krizę ar konfliktiškas skyrybas“ – paslaugos šeimoms, patiriančioms santykių krizę ar problemines skyrybas, siekiant spręsti nesutarimus dėl vaikų auklėjimo bei sumažinti neigiamą konfliktų poveikį vaikams, ir „Kompleksinė pagalba vaikams“ – psichologinė ir socialinė pagalba vaikams, vartojantiems ar priklausomiems nuo psichoaktyvių medžiagų, linkusiems į delinkventinę elgesį (smurtą, bėgimą iš namų, mokyklos nelankymą ir kt.), siekiant padėti atsisakyti žalingų įpročių, valdyti emocijas ir įsitraukti į pozityvias veiklas. Psichosocialinės pagalbos paslaugos besiskiriantiems tėvams (konsultavimas, vaikų susitikimų su tėvais stebėjimas) taip pat teikiamos biudžetinėje įstaigoje Vaikų gerovės centre „Pastogė“.

42. 2025 m. socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymais net du kartus buvo keista **Komisijos** sudėtis – 2025 m. kovo 25 d. įsakymu Nr. A1-168 ir 2025 m. spalio 9 d. įsakymu Nr. A1-561. 2025 metais buvo organizuoti 4 Komisijos posėdžiai: kovo 27 d. (kartu su Tarpžinybine vaiko gerovės taryba prie Vyriausybės), gegužės 26 d., lapkričio 19 d., gruodžio 18 d. Posėdžiuose aptarti Komisijos funkcijų, tikslų, darbo organizavimo, veiklos sričių klausimai, pristatyti tyrimo „Neperleidžiamų vaiko priežiūros atostogų mėnesių naudotojų sociodemografiniai bruožai“ rezultatai, vaiko priežiūros atostogų situacija, ministerijos pristatė vykdomas, suplanuotas ir planuojamas su šeimos politika susijusias priemones.

III. PAVEIKIŲ SU ŠEIMOS POLITIKA SUSIJUSIŲ PRIEMONIŲ BEIEŠKANT

43. Įgyvendinant Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“ įgyvendinimo koncepcijoje numatytus šeimos politikai skirtus veiksmus, 2025 m. Vyriausybės Strateginio valdymo grupės bei Lietuvos ateities vizijos „Lietuva2050“ komanda parengė „Su šeimos politika susijusių globalių tendencijų ir ateities scenarijų apžvalgą“ (toliau – Tendencijų apžvalga), kurios tikslas – apibendrintai pateikti informaciją apie su šeimos politika susijusias ateities tendencijas, kurių supratimas padės priimti atsparesnius viešosios politikos sprendimus. Vienu iš esminių faktorių, darančiu įtaką beveik visoms kitoms politikos sritims – užimtumui, švietimui, sveikatos priežiūrai ir socialinei apsaugai, pabrėžiamas demografinis disbalansas ir visuomenės senėjimas. Aptariant artimiausio dešimtmečio tendencijas, Tendencijų apžvalgoje išskiriamos psichikos sveikatos krizės gilinimo ir visuomenės medikalizacijos, skaitmeninio vaikystės pasaulio augimo, įtraukios tėvystės, būsto prieinamumo iššūkių, darbo ir gyvenimo balanso paieškų, socialinės nelygybės didėjimo, mobilumo revoliucijos, urbanizacijos iššūkių, šeimos formų įvairovės augimo, migracijos keliamo spaudimo didėjimo, reprodukcinės sveikatos, nevaisingumo gydymo ir teisių prieinamumo, skaitmeninių įgūdžių ir švietimo transformacijų tendencijos. Didėjantis vaikų skurdas, vienišų namų ūkių augimas, miesto ir

kaimo gyvenimo kokybės disbalansas kelia papildomų rizikų šeimų gerovei, ypač regionuose. Taip pat intensyviai plečiasi dirbtinio intelekto taikymas paslaugų srityje, stiprėja socialinių tinklų įtaka. Visos šios tendencijos atspindi gyvenimo būdo pokyčius, šeimos modelio kaitą, naujus psichosocialinius iššūkius, socialinių paslaugų prieinamumo poreikius bei lyčių lygybės pažangą. Todėl ir šeimos politikai kyla poreikis prisitaikyti prie būsimų transformacijų, naujų iššūkių ir procesų, reikalingas šeimos politikos reagavimas tiek reguliacinėje, tiek edukacinėje politikoje, siekiant užtikrinti vaikų saugumą, šeimų atsparumą dezinformacijai bei kritinio mąstymo ugdymą.

44. Tendencijų apžvalgoje taip pat pabrėžiama, kad formuojant šeimos politiką artimiausiam dešimtmėčiui, svarbu užtikrinti pažeidžiamų šeimų ir vaikų gerovę, spręsti būsto, švietimo ir sveikatos paslaugų prieinamumo klausimus, psichikos sveikatos iššūkius, vystyti įtraukią ir lyčių atžvilgiu neutralią tėvystės sistemą, planuoti strateginius sprendimus skaitmenizacijos poveikiui kasdieniam šeimos gyvenimui subalansavimui.

45. SADM, 2025 m. išanalizavusi su šeimos politika susijusias priemones bei įvertinusi jų galimą efektyvumą šeimų gerovei stiprinti, pasiūlė su šeimos politika susijusias priemones planuoti pagal tris šeimos raidos etapus: vaiko gimimą, vaiko auginimą bei krizines situacijas / pagalbos šeimai poreikį. Su šeimos politika susijusių priemonių suskirstymas pagal šeimos raidos etapus yra svarbus planuojant ilgalaikę šeimų gerovės ir gimstamumo didinimo strategiją. Pirmą, toks suskirstymas leidžia tiksliai identifikuoti skirtingais laikotarpiais kylančius poreikius. Šeima laukdama vaiko, ji augindama ar susidurdama su krize, patiria skirtingas emocines, socialines ir finansines apkrovas, todėl reikalingos ir skirtingos priemonės. Aiškiai išskyrus etapus, lengviau parinkti tinkamiausius sprendimus, kurie suteiktų realią, greitą ir apčiuopiamą naudą. Antra, toks modelis leidžia nuosekliai planuoti pagalbą – nuo pirmųjų žingsnių į tėvystę iki kasdienės vaiko priežiūros ir situacijų, kai šeimai reikalinga ypatinga parama. Tai padeda kurti vientisą, tarpusavyje susietą priemonių sistemą, o ne pavienes, fragmentuotas, tarpusavyje nesuderintas iniciatyvas. Trečia, suskirstymas pagal etapus padeda geriau įvertinti, ar dabartinės priemonės yra subalansuotos. Pavyzdžiui, galima pastebėti, kad viename etape parama pakankama, o kitame – trūksta paslaugų arba jos prieinamos netolygiai. Taip pat svarbu pažymėti, kad toks struktūruotas požiūris leidžia šeimoms aiškiau suprasti, kokios paslaugos ir parama joms priklauso konkrečiu gyvenimo momentu. Tai didina paslaugų matomumą, pasitikėjimą valstybės politika ir skatina šeimas drąsiau planuoti savo ateitį.

Vaiko gimimo / pirmų 3 vaiko gyvenimo metų priemonių grupė:

- Vaiko priežiūros išmoka kiekvienai šeimai – vaiko priežiūros išmokos gavėjų aprėpties išplėtimas, apimant visus vaikus auginančius asmenis neturinčius teisės gauti socialinio draudimo vaiko priežiūros išmokos (ne tik besimokančius ar studijuojančius).

- Paslaugų šeimoms nėštumo metu ir pirmąsias vaiko 1000 dienų plėtra ir prieinamumo užtikrinimas – specialistų (asmens sveikatos priežiūros, slaugos, socialinių paslaugų sričių, psichologų, teisininkų ir kt.) individualios konsultacijos, pagalba asmens (šeimos) namuose, palydėjimas, tarpininkavimas, informavimas pagal šeimos poreikius, siekiant užtikrinti aktualios, su nėštumu, gimdymu, pogimdyviniu laikotarpiu, vaiko priežiūra bei auginimu, žindymu, vaiko ir tėvų emociniais poreikiais bei jų tenkinimu ir pan. susijusios informacijos suteikimą, tėvų įgūdžių formavimą ir kt.

- Tėvų, auginančių vaikus iki 3 metų, socialinio draudimo įmokos bazės skaičiavimas nuo vidutinio darbo užmokesčio – šiuo metu vaikus iki 3 metų auginantys tėvai (o taip pat dvasininkai ir neįgalūs asmenys globojantys ir prižiūrintys asmenys) pensijų draudimu valstybės lėšomis draudžiami nuo minimalios mėnesinės algos.

- Galimybė (tėvams) globėjams kelti kvalifikaciją vaiko priežiūros atostogų metu – galimybė tėvams (globėjams), neprarandant vaiko priežiūros išmokos, ateiti į darbą tam tikrą valandų skaičių ar dalyvauti mokymuose, susitikimuose su kolegomis, bet to nelaikyti grįžimu į darbą. Tai užtikrintų, kad tėvai (globėjai) neprarastų ryšio su kolegomis bei turėtų galimybę auginti savo kompetencijas.

Vaiko auginimo laikotarpio priemonių grupė:

- Papildoma išmoka vaikams iki 5 metų – papildoma išmoka, mokama vaikams nuo gimimo iki 5 metų amžiaus auginančioms šeimoms. Tai universali išmoka, diferencijuota pagal amžių.

- Nemokamas mokinių maitinimas – nemokamo mokinių maitinimo nevertinant pajamų

užtikrinimas trečioje, o po metų – ir ketvirtoje klasėje besimokantiems mokiniams.

- Sąlygų nuosavo būsto neturinčioms jaunoms šeimoms įsigyti pirmąjį būstą gerinimas – užtikrinimas jau dabar laukiančių paskatos gavimo šeimų prašymų finansavimą, paskatą gaunančių šeimų skaičiaus bei papildomų išmokų šeimoms, pasinaudojusioms paskata, kai šeimoje gimsta vaikas, didinimas, skatinant jaunų šeimų kūrimąsi regionuose. Priemonė apimtų padengimą valstybės biudžeto lėšomis visų eilėje laukiančių šeimų būsto kredito pirmajam būstui įsigyti dalį ir papildomos subsidijos pirmam būstui įsigyti didinimą šeimoms, papildomos subsidijos dydį susiejant su vaikų skaičiumi šeimoje;

- Būsto kreditų garantijų fondas – valstybės teikiamas būsto paskolos draudimas leidžia sumažinti reikalavimus pradiniam įnašui, todėl jaunoms šeimoms, neturinčioms pakankamų santaupų, kurios dar tik pradeda savarankišką gyvenimą ar augina mažus vaikus, sudaroma reali galimybė kreiptis dėl paskolos ir įsigyti nuosavą būstą. Draudžiant paskolą valstybės lėšomis, finansų įstaigos gali taikyti lankstesnes sąlygas šeimos pajamų stabilumo ar darbo stažo vertinimui. Sudarius sąlygas jaunoms šeimoms turėti nuosavą būstą, stiprinamas jų ekonominis saugumas.

- Papildomos garantijos studijuojantiems tėvams – stipendijų ar mokesčių kompensavimo sistema motinoms ar tėvams, kurie augindami vaiką, tęsia arba pradeda aukštojo ar profesinio mokymo studijas, prioritetai vietai vaikui ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, galimybė mokytis nuotoliniu būdu.

- Įvairių formų vaikų priežiūros / neformalaus užimtumo paslaugų plėtra – lankstesnės ir įvairesnės vaikų (ypač nuo 0 iki 6 metų amžiaus grupėje) priežiūros paslaugos padėtų tėvams (ypač moterims) greičiau grįžti į darbo rinką, tęsti profesinę veiklą ar mokslus, skatintų motinų ekonominį aktyvumą. Savivaldybėse įsteigti vaikų priežiūros centrai padėtų atliepti šeimų poreikį vaikų nuo 0 iki 6 metų priežiūrai ne darbo valandomis ar ne darbo dienomis, pvz. pasiūlytų vakarines, savaitgalines ir naktines grupes, skubos tvarka priimtų prižiūrėti vaikus valandai ar kelioms valandomis. Vyresnio amžiaus vaikų užimtumo srityje padėtų geresnė neformaliojo švietimo prieiga bei atvirųjų jaunimo centrų ir atvirųjų jaunimo erdvių paslaugų bei jose teikiamų užimtumo veiklų plėtra.

- Valstybinės pensijos tėvams, išauginusiems 4 ir daugiau vaikų – pagal dabartinį reglamentavimą, gali būti skiriamos tėvams, užauginusiems 5 ir daugiau vaikų, atitinkantiems nustatytas sąlygas.

Pagalbos šeimai priemonių grupė:

- Paslaugų sunkią negalią turintiems asmenims plėtra ir prieinamumo didinimas – vaiko su negalia gimimas vėlei auginimas šeimoje yra viena iš nemenkų iššūkių kelianti krizinė situacija, kurią įveikti būtina sutelkti įvairius pagalbos resursus, suteikti šeimai reikiamas socialines paslaugas.

- Draudimas vaiko rūpybos, globos, laikinosios priežiūros atvejais – priemonė, kuria asmenys, slaugantys ar nuolat prižiūrintys namuose asmenį su negalia (teikiantys jam pagalbą namuose), būtų draudžiami valstybės lėšomis (jeigu jie tuo laikotarpiu neturi draudžiamųjų pajamų, t. y., nedirba), socialinio draudimo įmokas skaičiuojant nuo vidutinio darbo užmokesčio.

- Būsto pritaikymo ir reikalingų techninių pagalbos priemonių užtikrinimas asmenims su negalia pagal jų individualius poreikius – nepaisant to, kad aprūpinimas techninėmis pagalbos priemonėmis auga, vis dar nėra patenkinti visų žmonių su negalia poreikiai.

- Relokacijos priemonė Lietuvos Respublikos piliečiams (šeimoms), grįžtantiems gyventi į Lietuvą iš užsienio – skirta toms šeimoms, kurios grįžimo metu augina bent vieną nepilnametį vaiką. Galimos priemonės formos: vienkartinė atvykimo išmoka, skirta dalinai kompensuoti persikraustymo, dokumentų tvarkymo, transporto, buitinio įsikūrimo išlaidas; būsto nuomos ar įsigijimo išlaidų dalinė kompensacija, pvz. pirmaisiais 6 Lietuvoje gyvenimo mėn.

- Piniginė socialinė parama nepasiturintiems gyventojams srityje – palankesnės sąlygos gauti piniginę socialinę paramą vienišiams tėvams, kai vaikui nėra nustatyta tėvystė ir (ar) priteistas išlaikymas, didesnė parama šeimoms, auginančioms vaikus su negalia, neįskaitant į gaunamas pajamas šalpos pensijos, mokamos vaikams su negalia ir tiems, kuriems netektas dalyvumas nustatytas iki 24 m., turto vertinimo kriterijų peržiūra, padidinant piniginių lėšų normatyvą, turto vertes, išreikštas absoliučiais dydžiais, susiejant su valstybės remiamomis pajamomis, padidinant

būsto ploto normatyvą individualiems namams, atsisakant reikalavimo dirbti nustatytą darbo laiko trukmę (2/3 maksimalaus darbo laiko trukmės, t. y. 0,75 etato), taip padidinant piniginių socialinės paramos gavėjų aprėptį, išplečiant galimybę gauti papildomai skiriamą socialinę pašalpą įsidarbinus ir tiems asmenims, kuriems registracija Užimtumo tarnyboje neprivaloma (pvz. mama, auginanti vaiką iki 3 metų, asmuo prižiūrintis/slaugantis kitą šeimos narį).

Pažymėtina, jog informacija apie esamas šeimos stiprinimo bei su šeimos politika susijusias priemones turi lengvai pasiekti tikslinę auditoriją – šeimas, todėl komunikacinės priemonės (komunikacinės kampanijos) turi apimti visas aukščiau paminėtas grupes. Taip pat be galo yra svarbi komunikacija, formuojanti jaunų žmonių vertybines nuostatas apie šeimą ir vaikų gimdymą, nes ji padeda kurti pozityvų, realistišką ir patrauklų šeimos įvaizdį. Tokios žinutės gali mažinti baimes ir stereotipus, padėti jaunimui suvokti tėvystę kaip pasiekiamą ir prasmingą gyvenimo dalį, o ne riziką ar kliūtį. Be to, nuosekli ir vertybėmis grįsta komunikacija prisideda prie palankesnės visuomenės aplinkos šeimoms kūrimo – didina pagarbą tėvystei, skatina dalintis atsakomybe ir suprasti, kad vaikų auginimas yra visos visuomenės, o ne tik tėvų užduotis. Tokiu būdu komunikacija tampa ilgalaikė investicija į demografinę šalies ateitį.

PRIDEDAMA: PRIEDAS. Su šeimos politika susijusių priemonių lentelė, 75 l.